ווערטער: קלאר און ווארים.

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע ווארט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

לוי אייגנציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עשטאבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאג

Vol. 21, No. 112. Winnipeg, Tues. June 9, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג דינסטאג כ׳ז׳ סיון, תרצ״א.

זון אויפגאנג — 4.20.
זון אונטערגאנג — 8.34.

כותל מערבי איז מוסולמאנישע אייגנטום

קאמיסיע אנערקענט אבער אידישע רעכט תפלה צו טאן ביי דער זואנט אומגעשטערט

צייטווייליקע רעגולאציעס פון 1929 פארבלייבן אין קראפט. לויט אודטייל פון קאמיסיע, אבער אידן ווערט דערלויבט צו האלטן ארון־קודש און ספר־תורה. — מוסולמאנער טארן ניט דורכגיין אדער שטערן מיט געשרייען די אידן אין די באשטימטע תפלה שעה׳ן. — מען טאר ניט בלאזן קיין שופר, אויסער ווען דאס איז אבסאלוט נויטיק

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

ירושלים, יוני 9 (איטא). — דא איז טעג פון תענתים אדער אין טעג פון עפנט־נעכטן פארעכנטלאכט געווארן דער באריכט פון דער אינטערנאציאנאלער כותל־מערבי קאמיסיע, וועלכער אנערקענט, אז דער כותל־מערבי איז אויסשליסלאך פון סולמאניש איינגטום, אבער די אידן האבן דאס רעכט פון פרייען צוטריט צום כותל צו יערער צייט, אונטער צעוויסע תנאים.

די קאמיסיע, וועלכע האט פאראיזרן דעם ענין אויסגעפארשט אין ארץ־ישראל, אויסהערנדיק די טענות פון ביידע צדדים, צייכנט אן איר באריכט צו די רעגולא־ציעס וועלכע דארפן באהערשן די אידישע רעכט פון פרייען צוטריט צום כותל־מערבי פאר רעליגיעזע צוועקן. זי אנערקענט, אז די אינסטרוקציעס פון דער פאלעסטינער רעגירונג אריינגעגעבן אין סעפטעמבער, 1929, ווענן דעם געבריוך פון געוויסע מכשירים בעת די תפלות, דארפן פארבליי־בען אין קראפט, אבער מיט געוויסע מא־דיפיקאציעס. אזוי דארף, לויט דער קאמי־סיע אודטייל, דערלויבט ווערן די אידן צו האלטן ביי דער וואנט אן ארון־קודש מיט א ספר־תורה, און אויף א טישל פאר קריאת־התורה.

די דאזיקע דערלויבטע מכשירים מאגן אבער באנוצט ווערן בלויז אין ספעציעלע לאכע תפילות, פראקלאמירט בא די רבנים, בתנאי אבער אז די רעגירונג זאל קריגן אין פאראאיס נעהערריקע נאטיס ווענן דער פאר־אנשטאלטונג פון אזעלכע ספעציעלע תפי־לות. נאטירלאך, קאנען די דאזיקע מכשי־רים אויך באנוצט ווערן אין די טעג פון ראש־השנה, יום־כפור און אנדערע אנער־קענטע אידישע יום־טובים, און אן נאטיס צו דער רעגירונג אין אזעלכע פאלן.

די צייטווייליקע רעגולאציעס וואס פאר־באטן דעם געבריוך פון טעפיכער, ביינק־לאך, פארהאנגען און מחיצות, און וואס פארבאטן אויך צו טרייבן חיות אין בחמות אין געוויסע שעה׳ן בעת די תפילות, דארפן פארבליבן אין קראפט אויף שטענדיק, לויט׳ן אורטייל פון דער קאמיסיע.

די קאמיסיע דערקלערט אויך, אז די מו־סולמאנער מוזן האלטן געשלאסן דעם דורכגאנג צום אמער מאשיי פלאץ דורכ׳ן כותל מערבי אין באשטימטע שטונדן פון אידישע תפלות.

די אידן טארן ניט בלאזן קיין שופר ביים כותל מערבי ווען דאס איז נאר פאר־מיידלאך, אבער די מוסולמאנער, פון זייער זייט, טארן ניט דורכפירן די טומלדיקע "זיקאר" צערעמאניע נאענט צום כותל אין נאם. די צייטונג אפיסעס אויף פליט סטריט האבן געפילט די ציטערניש ביי א מינוט צייט. אין איטס לאנדאן האט א הויפט־וואסער־רער געפלאצט, און קעלערס זיינען פארפלייצט געווארן.

פון ברוסעל מעלדעט מען, אז איבער גאנץ בעלגיע האט זיך געפילט די צי־טערניש וואס האט פאראורזאכט שרעק, אבער ניט קיין שארן.

ענגלאנד האט אין איר געשיכטע פאר די לעצטע טויזנט יאר דורכגעמאכט ארום 1,200 ערדציטערנישן, לאקאלע אדער אלגעמיינע, אבער בלויז געציילטע זיינען געווען פון א מערדווייניקער ערנסטן כאראקטער. די לעצטע ערנסטע ערדציטער־ניש אין ענגלאנד איז פארגעקומען אין יאר 1884.

ערדציטערניש טרייסלט אויף ענג־לאנד און א צאל אנדערע מערב אייראפייאישע לענדער

לאנדאן, יוני 9. — א סך שרעק אבער ווייניק שארן איז פאראורזאכט געווארן פון ערדציטערניש וואס האבן זונטאג אויפגעטרייסלט ענגלאנד, פראנקרייך, נארוועגיע און בעלגיע.

די אויסטרייסלונגען האבן זיך געפילט איבער גאנץ ענגלאנד, אין טיילן פון שאטלאנד און ווייל׳ס, אין צפון פראנק־רייך און בעלגיע און אין דזאן נארוועג־ניע.

א סך קוימענס זיינען אומגעפאלן און געביידעס זיינען צעטרייסלט געווארן. מע־בעל איז אין א סך פאלן אומגעוואר־נט געווארן און געשיר איז צעשמעטערט גע־ווארן.

א סך מענשן זיינען ארויסגעשפרונגען פון די בעטן און זיינען דערשראקענע אויסגעלאפן. האלב אנגעטאנענע און גלויבט. איז באנוצט געווארן פון די באנדיטן. דער אוטומאביל איז געשטאנען אויף לענגסייד עוועניו.

מר. מאנטעלא איז געזעסן אליין אין סטאר און האט געליענט א ציטונג, ווען דער בחור איז אריינגעקומען און געבעטן אים צעבייטן א קווארטער. ווען מר. מאנטע־לא איז צוגעגאנגען צו דער קאסע, האט דער באנדיט ארויסגעצאפט א רעוואלווער און נעהייסן אים אויפהויבן די הענט. ער האט דאן איבערגעלייגט די האנט איבער׳ן קאונטער און ארויסגעשלעפט דאס געלט פון קאסע און האט זיך באלד אפגעטראגן.

מר. מאנטעלא איז מיט פיר יאר צוריק אויף דעם זעלבן פלאץ באראובט געווארן אויף 96 דאלאר.

יקותיאל ראדניאנסקי, אלטער עדמאנטאנער תושב, געשטארבן

ערמאנטאן, אלטא., יוני 8 (ספעצ. צו ד. א. וו. פון „. א. באלצאן). — יקותיאל ראד־ניאנסקי, איינער פון די עלטסטע און חשוב׳סטע אידישע תושבים פון ערמאנ־טאן, איז דא געשטארבן שבת אין עלטער פון 75 יאר. די לויה, איינע פון די גרעסטע אידישע לויות אין דער געשיכטע פון ער־מאנטאן, איז דורכגעפירט געווארן זונטאג.

דער פארשטארבענער איז געווען נבאי ראשון פון דער חברה קדישא און איז גע־ווען טעטיק אויף אנדערע געביטן פונ׳ם היגן אידיישן לעבן, און ער איז געווען גע־אכטעט פון אלעמען.

ער האט איבערגעלאזן א פרוי, צוויי זין, סעם און מארים, און א טאכטער, סיידי, אין ערמאנטאן; א זון, דייוו, אין לעס־ברידזש, און 1 זון, פנחס, און א טאכטער שרה און איינקיק אוראייניקלאך אין איי־ראפע.

די אידן פון ערמאנטאן פילן מיט מיט דער פאמיליע אין זייער שווערן פארלוסט און דריקן זיי אויס זייער טרייסט.

—(:::)—

אין דעם באריכט ווענן דעם באנקעט פון שטאט קאמיטעט וואס איז פארגעקומען וונטאג אוונט אין תלמוד תורה זאל, האט אונזער רעפארטער פארפעלט צו באשערקן, אז מרס. מאמאט איז געווען די קאנווענערן פון דעם באנקעט קאמיטעט.

ס. אייזנבערג געשטארבן אין עלטער פון 44 יאר

ס. אייזנבערג, פריער פון מאניטאבא און אייקיק אז לעעטנס פון 364 סטעפארד עווע., איז נאך א ליינגערער קראנקהייט געשטארבן נעכטן ביינטאג אין דזשענעראל האספיטאל, אין עלטער פון 44 יאר.

דער פארשטארבענער לאזט איבער זיין פרוי און צוויי קינדער. ער איז נעקומען אהער פון רוסלאנד מיט ארום זיבן יאר צוריק. דא איז ער געווען א מיטגליד פון אידיש נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד, בדרענטש 20.

זיין לויה קומט פאר היינט, 2.30 נ.מ., פון זיין היים. זיין קערפער וועט געפירט ווערן צום מושב־זקנים און פון דארטן צום שערי־צדק בית־עלמין וואו ער וועט באר־עדריקט ווערן.

—(:::)—

פרוי האט גע־גנב־עט בלומען פון א קבר, — זי ווייס ניט פארוואס

מרס. מערי שירער, 519 מאנראוו עווע., איסט קילדאנען, האט זיך נעכטן אין פאליציי גערירט מודה געווען, אז זי האט גע׳גנב׳עט בלומען פון די קב־רים פון עלמוואודער בעטעטערי. אויף דעם ריכטערס פראגע פארוואס זי האט עס געטאן, האט די פרוי געענטפערט, אז זי ווייס אליין ניט מיט וואס דאס צו דערקלערן.

מרס. שירער איז פונם ריכטער פאר־אורטיילט געווארן צו צען דאלאר שטראף אדער צען טעג געפענגניש.

—(:::)—

שריפה טרייבט ארויס צוויי פאמיליעס אינמיטן דער נאכט

די פאמיליעס פון דזשיימס ארקין, 56 קארדאווא סטריט, און לארן ר. קעקס, 60 קארדאווא סטריט, האבן געמוזט בא אייר־לעניש ארויסשפרינגען פון די בעטן און ארויסלויפן אין דרויסן היינט ארום 12.30 פארטאג. ווען א פארבייגייער האט זיי אויפגעוועקט פון שלאף און געלאזט זיי וויסן אז זייערע הייזער, וואס געפינען זיך בשכנות, ברענען. זיי זיינען ארויסגעלאפן פונקט אין צייט, באזונדערס די ארקין פא־מיליע, וועמעס הויז איז שוין געשטאנען אין פלאמען.

די פייערלעשער זיינען באלד געווען אויפ׳ן אדרס און האבן אין א האלבער שעה צייט אויסגעלאשן דעם פייער. די אורזאך פון דער שריפה, וואס איז קאנטיק אויס־געבראכן ביי די ארקינס, איז אומבאקאנט.

—(:::)—

געוועזענער שפאניש. מאנאר־כיסטישער מעיאר געלינטשט

מאדרריד, יוני 9. — פערנאנדא פיטא־דא, דער געוועזענער מאנארכיסטישער מע־יאר פון דעם שטעטל סאלאמא, איז נעכטן ביינאכט געלינטשט געווארן פון א המון נאכדעם ווי ער האט זיך אפגעזאגט צו אי־נגעבן זיין אפיס צו א ניי דערוויילטן רעפובליקאנישן מעיאר.

—(:::)—

מעקסיקאנער פרעזידענטס קו־זין דערשאסן אין די שטאטן

ארדמאר, אקלא., יוני 8. — עמיליא קארטעץ רוביא, 20 יאר אלט, א קוזין צום פרעזידענט ארטיז רוביא, פון מעקסיקא, און מאנועל נאמעב, 22 יאר אלט, זיינען דא דערשאסן געווארן צום טויט היינט אין מיטן נאס פון דעפיוטי שעריף ביל נעס.

נעזעלשאפטלאכער קאלענדאר

דינסטאג, יוני 9

ברידזש פון יונגע פרויען סיסטערהוד ביי מרס. בעלאגוס 515 באראוס עוו. 8 אוו

פארלעזונג פון מרס. אפטער ביי פארו. פון מוטער פאראיין פון ת״ח 8.30 אוו.

טיי פאר וויכטיקן צוועק ביי מרס. ה. נרעגר, 390 מאונטען עוו., 2 ביז 11.

פארווייזונג פון פוע״ע פרויען קלוב ביי מרס. פיסקין, 515 אלפערד עווע.

אלגעם. פארואס. פון מוטער פאראיין ביי א. ר. פ. ט. שול, וויכטיקע פראגן. לע־רער בלאשטיין ווענן שול פראגע.

מיטוואך, יוני 10

שוועסטער אוונט פון ליידים אקז. לינת הצדק, אין נייער ת״ת.

פארואס. פון בנות־שלום סאס., 8.30 אוונט, אין נייער ת״ת.

לעקציע פון י. ראביגאוויטש ביי ת״ת פרויען קולט. פארב., 2.30 נ.מ., אין ת״ת. „קוואדער טיי" פון ליידיס אקז. פון מ. כ. קליניק, פון 4 ביז 12 נ.מ., אין קליניק.

פארואס. פון וופ. טשאפטער הדסה, 8 נ. מ., אין ציון זאל.

זונטאג, יוני 14

ערשטע עפנטלאכע פארו. פון „פריינט פון סאוו. פארב." 8 אוו., אין פעלעס טע־אטער. גוטע רעדנער און פראגראם.

„טעג־טאג" פון ת״ת פרויען קולט. פאר־באנד, פאר דער ת״ת.

טעג־טאג פון בנות ישראל סיסטערהוד. פארואס. פון בנ״יעקב סאסייטי, 2.30 נ.מ., אין נייער ת״ת.

דינסטאג, יוני 16

שוועסטער אוונט ביי בנות־ציון פרי לא־אן, 8 נ.מ., אין גרויסער ת״ת.

לעצטע טיי פון סעזאן ביי מאקאריווער ליידיס סאסייטי, ביי מרס. א. הורטיג, 266 קאטידראל עווע., פון 3 ביז 11 נ.מ.

מיטוואך, יוני 17

ברידזש און לאנטשעאן פון יונגע פרויען פון מ. כ. קליניק, 12.30 אין פרענקס קאפע

לעצטע טיי פון סעזאן פון מוטער־פאר־איין פון ת״ת, אין גרויסער ת״ת.

מעקסיקאנער פרעזידענט האט צוגעזאגט ניט צו שטיצן די אנטיסעמיטן

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

סאראטאגא ספרינגס, נ. י., יוני 9 (איטא). — ריידנדיק דא ביי דער יערלאכער קאנווענשאן פונ׳ם אדדען ברית־אברהם, האט ראבבי סטיוען ווייז דערציילט וועגן א ידיעה וואס ער האט געקראגן פון מעק־סיקא, וועלכע דערקלערט, אז פרעזידענט ארטיץ רוביא האט אויפגענומען פארשטיי־ער פון דער "קאמערא איזראעליטא" (אי־דיש האנדלס קאמער), האט אפגעלייקנט אז די אנטיסעמיטישע באוועגונג האט גע־האט אדער וועט האבן די סימפאטיע און שטיצע פון דער מעקסיקאנער רעגירונג.

דר. וויין האט געגעבן זייער ניט קיין פריילאכן איבערבליק אויף דער אידישער לאגע אין א סך לענדער.

די קאנווענשאן דערווייל אירע באאמט־טע היינט.

—(:::)—

פארזאמלונג פון חברה קדישא

די חסד של אמת ארגאניזאציע וועט קומענדיקן דאנערשטאג אוונט אפהאלטן א פארזאמלונג מיט אלע חברה קדישא׳ס פון שטאט.

דער קאמיטעט פון "חסד של אמת" בעט אונז צו מעלדן אז וויכטיקע פראגן וועלן פארהאנדלט ווערן, און אלע חברה קדישא׳ס פון שטאט זיינען איינגעלאדן.

די פארזאמלונג וועט פארקומען אין דער נייער תלמוד תורה.

מזל טוב

א טאכטער געבארן צו מר. און מרס. ה. מאזארס, טוויס 3 באלטיק אפּט., מר־טער אין קינד אין גוטן צושטאנד אין מיסערעקארדיא האספיטאל.

אמעריקאנער ארבעטער פעדעראציע הייסט גוט רעגיסטראציע

(ספעציעל פאר "דאס אידישע ווארט")

דעטראיט, מיש., יוני 9 (איטא). — די דעטראיטער אפטיילונג פון דער אמעריקא־נער ארבעטער פעדעראציע האט אויף אי־רע א פארזאמלונג אנגענומען א באשלוס וואס הייסט גוט דעם רעגיסטראציע ביל פאר אויסלענדער אנגענומען פון די מישי־גאנער נעזעצגעבערישע קערפערשאפטן.

דער באשלוס איז אנגענומען געווארן נאכדעם ווי דער פרעזידענט, מר. מארטעל, האט געהאלטן א רעדע אין וועלכער ער האט שארף אטאקירט די פרעמדגעבאָרענע.

די רעזאלוציע איז דורכגעגאנגען מיט אן איבערוועגנדיקער מערהייט.

—(..)—

קאנאדער אינדוסטריע פראדוצירט 4 ביליאן דאלאר א יאר

לויט א באריכט וואס איז ערשט פאר־עפנטלאכט געווארן פון דער קאנאדער סטאטיסטישער ביורא ווערט באקאנט, אז אין יאר 1929 זיינען אין אלע קאנאדער פאבריקן אויסגעארבעט נעווארן סחורות אינ׳ם ווערט פון דריי ביליאן, 946 מיליאן און 600 טויזנט דאלאר.

אין יאר 1928 האט די פראדוקציע בא־טראפן פיר ביליאן, 122 מיליאן און 500 טויזנט דאלאר און אין יאר 1927 — דריי ביליאן, 901 מיליאן און 500 טויזנט דאל.

אימפעריאלע קאנפע־רענץ אפגעלייגט

לאנדאן, יוני 9. — פרעמיער מיניסטער ראמזי מאקדאנאלד האט דא אנאנסירט, אז רט. האנ. דזש. ה. טאמאס, סעקרעטאר פאר די דאמיניאנס, וועט דא היינט מאכן א סטייטמענט ווענן דער אורזאך פארוואס עס איז אפגעלייגט געווארן די אימפעריא־לע קאנפערענץ וואס איז פריי־ער געפלאנט געווארן פאר׳ן קומענדיקן האארבסט אין אטאוואה, קאנאדע.

—(..)—

פיאנא רעסייטל אפגעלייגט

דער פיאנא רעסייטל פון מיס ל. זא־רעצקי׳ס שילער וואס האט געזאלט פאר־קומען היינט אין מוזיק אין אדסט נעביי־דע, אויף בראדווי עוועניו, איז אפגע־לייגט געווארן אויף היינטיקן דאנערשטאג אוונט.

—(..)—

פראוויינצן ווערן אריינגעצויגן אין דער ארבעט צו קאלאניזירן קאנאדער איינוואוינער אויף לאנד

1,500 קאנאדער פאמיליעס זיינען שוין דאס יאר קאלאניזירט געווארן, און 7,000 ניט־פארהייראטע האבן געקראגן ארבעט

ארבעטערשאפטן פון דער פעדעראלער רע־גירונג קאלאניזירט 1,500 קאנאדער פאר־מיליעס פון דאס באזארגטן 7,000 "נייט־פארהייראטע מיט פארס ארבעט. איצט איז באשלאסן געווארן צוצוציען די דריי פריירי פראוויינצן, מאניטאבא, סאסקא־טשעוואן און אלבערטא, צו דער דאזיקער ארבעט.

די דאזיקע קערפערשאפטן האלפן ארויס די פראפעסעקטיווע קאלאניסטן ניט מיט קיין געלט, נאר מיט אלע נויטיקע אינפאר־מאציעס און עצות ווענן לאנד, וואו מען קאן קריגן דאס נעהערריקע לאנד אויף גע־הערריקע פריינזן אן באדינגונגען, אז א. וו.

אויף דער נעכטיקער צוזאמענקונפט פון דער פעדעראלער רע־גירונג קאלאניזירט 1,500 קאנאדער פאר־מיליעס פון דאס באזארגטן 7,000 "נייט־פארהייראטע מיט פארס ארבעט. איצט איז באשלאסן געווארן צוצוציען די דריי פריירי פראוויינצן, מאניטאבא, סאסקא־טשעוואן און אלבערטא, צו דער דאזיקער ארבעט.

די דאזיקע קערפערשאפטן האלפן ארויס די פראפעסעקטיווע קאלאניסטן ניט מיט קיין געלט, נאר מיט אלע נויטיקע אינפאר־מאציעס און עצות ווענן לאנד, וואו מען קאן קריגן דאס נעהערריקע לאנד אויף גע־הערריקע פריינזן אן באדינגונגען, אז א. וו.

אויף דער נעכטיקער צוזאמענקונפט האט אריינגעגעבן דאס פארשטייער פונ׳ם פעדעראלן דעפארטמענט פון אימי־גראציע און קאלאניזאציע, די דריי פריירי פראוויינצן און צוויי איינגאנאנען, אפגע־האלטן נעכטן אין וויניפעג, אין באשלאסן געווארן אז די אלע פארשיידענע קער־פערשאפטן זאלן מיטארבעטן פאר דער קא־לאניזאציע פון קאנאדער איינוואוינער אויפ׳ן לאנד.

דאס איז א ווייטערדיקער שריט אין דער ריכטונג פון דער פאליטיק אנגעגעייכנט פון וו. א. נארדאן, אימיגראציע מיניסטער, וועלכער האט דערקלערט, אז איידער מען ברייינגט אהער אימיגראנטן, איז עס בײ־כער צו באזארגן די קאנאדער איינוואוינער וואס זוילן זיך קאלאניזירן אויפן לאנד. ביז איצט האבן די איינזנאנען, מיט דער מיט־

שריפה צעשעדיקט דוכאבארישע מיל אין ווערינין, מאסק.

סאסקאטון, סאסק., יוני 9. — קיין ארעסטן זיינען דערווייל ניט געמאכט גע־ווארן אין פארבינדונג מיט דער שריפה וואס האט צעשעדיקט די דוכאבארישע מיל אין עלעוואטאר אין ווערינין, סאסק., שבת ביינאכט.

די מאונטער פאלס זוכט אונטער די שריפה, ווי אויך די שריפות וואס האבן לעצטנס פארגיכטעט א צאל דוכאבארישע שולן, און די פאליציי איז זיכער, אז די פייערן זיינען אונטערגעצונדן געווארן.

די שריפה אין דער מיל האט זיך אנגע־פאנגען אין א פליגל ארום דעם עלעווא־טאר, וואו ס׳איז געווען אויסגעבויט פון 200 בושל וויץ. די דאזיקע וויץ, ווי אויך א טייל פון די וויץ און מעל אין מיל גופא איז פארניכטעט געווארן, אבער א טייל פון די וויץ און מעל, ווי אויך די רימענס פון די מאשינען איז געלונגען צו רעטן, אויידער די געביידע איז אוועק מיט׳ן רויך. דער שאדן באטרעפט ארום 40 טויזנט דאלאר.

די מיל איז אויסגעבויט געווארן מיט 26 יאר צוריק, און זי האט די נאנצע צייט פארזארגט די פארמערס פון דעם געגנט מיט מעל.

סאוועט רוסלאנד פארפלייצט איצט ענגלאנד מיט ביליקע אנצוגן

לויט א באריכט צו דער הינער "טרי־ביון" פון איר לאנדאנער קארעספאנ־דענט, וויל זיך די סאוועט רעגירונג מער ניט באנוגענען מיט קארטענען די ברי־טישע באפעלקערונג מיט ביליקע וויץ, אייער און פוטער פראדוצירט אין סאָ־וועטן און די אלע פארשיידענע קער־פערשאפטן זאלן מיטארבעטן פאר דער קא־לאניזאציע פון קאנאדער איינוואוינער אויפ׳ן לאנד.

דער שוועסטער שניידער זשורנאל, שרייבט דער קארעספאנדענט, מעלדעט, אז סאוועטישע ביליקע אנצוגן זיינען לעצטנס אנגעבאטן געווארן צו בריטישע "האלסיילערס" צו $1.35 א שטיק, און בעפערע אנצוגן — צו 2.50 א שטיק, און דער זשורנאל האט מורא, אז דאס וועט נאר גיך מאכן א סוף צו די קלענערע קליידער פאבריקן אין ענגלאנד, אויב די רעגירונג וועט ניט אנגענומען די נעהערי־קע מיטלען.

דער זשורנאל באהויפטעט, אז די ער־שטע טראנספארטן פון סאוועטישע אנצוג־נען האט מען ניט געקאנט אראפבריינ־גען אין ענגלאנד, ווייל זיי זיינען גע־ווען זייער שלעכט געשניטן און געניישט פאר׳ן בריטישן מארק. די קאמוניסטישע שניידער האבן זייער שנעל געלערנט פון זייערע פעלערן, און די נייע אנצוגן זיי־נען געמאכט געווארן לויט מוסטערן גע־בראכט פון ענגלאנד און זיי זיינען צור געפאסט צום ענגלישן געשמאק.

אנב - אורח

פון מארק

וועגן פארשיידענע זאכן

די אויסשפרייטונג פונ׳ם אידישן ווארט. — ס׳איז ניטא קיין צווייפל, אבער ס׳איז דא א טענדענץ צייטונג. — אומפאטריאטישע אינדוסט־אליסטן. — א שטיין פאר א שטיין.

איינער פון די קינדער קלובן פון דער הי־נער פריד־שול האט א זאמלונג פון "אידי־שע פרעסע פון נאר דער וועלט".

איך האב אליין ניט געהאט די געלעגנ־הייט צו זעען די זאמלונג, אבער לערער דערציילן מיר, אז זי איז אויסערגעוויינלאך אינטערעסאנט, — זי קומט פון אלע ווינ־קעלאך פון דער ערד און איז פון אזא פאר־שיידנארטיקן כאראקטער, אז ס׳איז נאר שווער פארצושטעלן זיך.

אבער מיר באקומען אין דערעקציע אויך אידישע צייטונגען און זשורנאלן פון פאר־שיידענע וועלט טיילן, אויב אפילו מיר האבן ניט קיין ספעציעלע זאמלונג, און דאס וואס מיר קריגן איז שוין אויך געגנוג צו גבן א שטיקל השגה פון דעם, ווי דאס אידישע לעבן האט זיך אויסגעשפרייט איבער דער גאנצער וועלט.

אט האבן מיר פאר זיך איינע פון די צוויי אדער מער גרויסע אידישע טעגלאכע צייטונגען פון ארגענטינע; אט איז א חיב־שע און וועכנטלאכע צייטונג פון בראזיליע; אט לייענען מיר וועגן דער דערשיינונג פון א טעגלאכער אידישער צייטונג אין אורוג־וויי, און אט דערהאלטן מיר א אידישע וועכנטלאכע צייטונג פון יאהאנעסבורג, דרום אפריקע, "מיט די לעצטע טעלעגראמ־פישע אזן ראדיא ידיעות פון 'איטא' און 'טראנקס־אקעאן'".

און מיר ריידן שוין ניט וועגן דער גרויס־טער צאל טעגלאכע און וועכנטלאכע צייט־טונגען פון פוילן, אדער די פאראייניקטע שטאטן און קאנאדע, וואו עס זיינען דא רייזיקע אידישע קבוצים, און די צייטונגען זיינען א זעלבסטפארשטענדלאכע זאך.

עס דארף זיין שווער צו ריידן וועגן דעם אונטערגאנג פון אידיש ביי אזא שפע פון צייטונגען און זשורנאלן, ביי א פרעסע וואס האלט אין איין וואקסן אין צאל אויס־גאנג, אין טיראזש אין אויך אין קוואליטעט אבער זעט אין דאך: ס׳איז שווער. אבער עס עפענען זיך ענגנג מעגשן וואס זיינען דוקא בעבאך מוסר־נפש צו טאן אט די שווערע ארבעט, און די מייסטע פון זיי פארזיכערן נאך, אז זיי טוען עס נעבאך מיט א שווערן געמיט...

אין פוילן איז איצט — ניין איך וועל ניט זאגן א "קריזיס", כדי מען זאל ניט מאכן דעם טעות און אפשאצן די דארטיקע לאגע לויט דעם וואס עס קומט פאר ביי אונז, וואו ס׳איז אויך דא א "קריזיס".

אין פוילן איז איינגעלאדן א קאמאס־טראפע. אין פוילן פאלט מען אין די נאסן פון הונגער און מען באנייט זעלבסמארד פון פארצווייפלונג, און די אויסזיכטן זיי־נען פינסטער, ווי די פינסטערע נאכט.

אוואדע ליידעט פון דער טראגישער לאַ־גע אויף די אידישע פרעסע, — אבער, צו אונזער גרויסער איבעראשונג, נייען דארטן ניט אונטער קיין אידישע צייטונגען, ווי מען וואלט געדארפט דערווארטן.

אדרבא, אט לייען איך אין "וואלינער שטימע", א וועכנטלאך בלעטל וואס נייט ארויס אין ראווגע, אז זי, די צייטונג, האט באשלאסן צו דערשיינען טעגלאך!

די צייטונג וואלט ווי געפילט אין פאר א חוצפה עס איז אונטערצוגעמען אזא זאך אין אזא שווערער צייט, אבער זי פארענט־פערט זיך, אז זי קאן זיך ניט הלטן: עס זיינען דא געגנג אידישע פראבלעמען אין ראווגע פאר א טעגלאכער צייטונג, און די "וואלינער שטימע" ווילן דערפילן אירע אויפגאבן.

און די צייטונג איז זיכער, אז זי קאן די אונטערנעמונג באהויפטן.

און אויב אין אזא קאטאסטראפאלער צייט וואגט מען אונטערצונעמען א טעג־לאכע צייטונג אין ראווגע, איז עס ניט קיין סימן פון אונטערגאנג פון דער אידישער שפראך!

זעט עס אייך ניט אויס אזוי?

*

א טיי קאמפאני אנאניסרט אין "דאס אידישע ווארט", אז זי וועט ניט העכערן דעם פרייז פון אירע טייען צוליב די נייע שטייערן, נאר זי וועט טראגן דיא שטייערן אליין.

דאס איז בפירוש אן אומפאטריאטישער אקט מצד דער טיי קאמפאני, און אן אומ־דאנקבארקייט פון איר.

די רעגירונג האט אלע אירע כחות אנגע־שטריינגנט אויף דעם אן דער ברייטער עולם זאל צאלן די נייע שטייערן, און ניט די אינדוסטריאליסטן, חלילה, וועמעס פרא־פיט דארפן זיין, — פאר׳ן וואוילזין פונ׳ם פאלק, נאטירלאך, — וואס גרעסער.

און דא קומט א קאמפאני און באפרייט דעם עולם פון די שטייערן און נעמט זיי אויף זיך. פארקלענערנדיק אירע איינגענ־פראפיטן.

און וואס וועט זיין דער תכלית, ווען אלע קאמפאנים זאלן נאכטאן איר ביישפיל און אליין צאלן די שטייערן? דאס לאנד וואלט דאך געגאנגען צום חייוול!

די רעגירונג טאר ניט שווייגן דערינען. און דארף באצייגנס אנטמוטיקן אזעלכע שלעכטע ביישפילן . . .

*

דער נייער טאריף פון 15ס. איפונט אויף אינפארטירטע זשורנאלן וועט פאקטיש אויסשליסן פון קאנאדע זייער א סך אמע־ריקאנער שווערע אין וואג און לייכטע אין אינהאלט זשורנאלן, — וואס זיינען די גע־וויינלאכע "נייסטיקע" שפייז פונ׳ם אמע־ריקאנער און קאנאדער יונגט.

דאס וואלט געארפט באטראכט ווערן־ ווי א באלונונג צו אמעריקע פאר די מיט־לען וואס זי נעמט אן צו באשריינקען דעם אינפארט פון קאנאדער "בוטלעג" משקה.

אבער די "נעראנקען" פון אט די זשור־נאלן זיינען אזוי לייכט, אז זיי וועלן דורכ־זייען זיך דורך העם באריער פון די צאלי־אמטן, — פונקט ווי אונזער "בוטלעג" דריינגט דורך אלע צוימען און פארפלייצט אמעריקע.

און איך ווייס ניט, ווער וועט ערגער מאכן: די אמעריקאנער פון דער שיכרות פון אונזער ספירט, אדער מיר פון דעם טשאד פון דער "אידעאלאגיע", וואס דריקט זיך אויס אין זייערע זשורנאלן . . .

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

פּאָליטישע און קולטורעלע אַרבעט פון די מזרח אירן אין דייטשלאַנד

(ספּעציעל פאַר ד. א. וו. דורך "איטאַ") פון דר. יעקב מייטלים (בערלין)

טרעט מען צו צו באַטראַכטן דעם פּאָליטישן אויפבאָו פון די מזרח אירן אין דייטשלאַנד פאַר די לעצטע יאָרן, אַזוי איז ווייסטיק זיך קודם כל אָפּצושטעלן אויף די באַציאונגען פון די דייטשע עדן גופא צו זייערע ברידער פון יענער זייט גרעניץ.

כידוע הערשט פון קדמונים אָן אַ שטאַרקע שפּאַנונג צווישן דעם דייטש־איידישן און דעם מזרח־אידישן קבוץ. דער איינגעוואַנדערטער מזרח־איד איז פונ'ם דייטשן איד תּמיד באַטראַכט געוואָרן ניט נאָר אַלס פרעמדער און אַ אויבערער, נאָר פּשוט אַלס אַן אומגעבעטענער נאַסטי. מיט וועלכן מען קאָן אין דער אַלגעמיינער עפנטלעכקייט אַבסאָלוט ניט מאַכן קיין שמאַט. ער איז ניט נאָר גע־וועזן דער קאַנקורענט אויפן עקאָנאָמישן געביט, נאָר אויך יענער, וואָס האָט גע־נומען בידים אויפטרייסלען דאָס אַלבן לעטאַרגישן, האַלב אַסימילירטע דייטש־אידישע לעבן — און דאָס האָט מען באַין אופן ניט געקאָנט אַן ניט געוואָלט פאַר־טראָגן. חלמאי זאָלן אַט די פרעמדע, אומ־געבעטענע אידן, די ברודיקע נפשות פונם „אָסטען", אַהער קומען און זיי באַוויזן דעם היפּוך פון דעם, אויף וואָס זיי האָבן זיך דירות לאַנג, די גאַנצע צייט נאָך דער בירגערלאַכער עמאַנסיפּאַציע פּשוט מוסר נפש געווען. זיי דערמאָנען אויף איין מאָל די וועלט, אַז מען איז נאָך ניט גאַנץ אַסימילירט, אַז צוויי דעם אידן און דער אינווייניקסטער קולטור באַשטייט פאַרט געוויסע אונטערשידן. וועלכע מען קאָן ניט אוועקמאַכן מיט די הענט און אַז טראָץ די פיל הכחשות מצד די אַסימילאַטאָרן פון אייגנאַרטיקע, עכט אידישע קולטור. די דייטש אידישע טעלער לעקער, וועלכע האָבן זיך באַנג־גענט מיט יעדן ברעקעלע חסד, וואָס די דייטשע וועלט האָט זיי באַוויזן אַן האָבן טראַוואָמיריגקייט אַנגעוויזן אַזוי אויך אויסגעצייכנטן צענטראַלן מיט דער אַרומיקער וועלט — האָבן נאַטירלאַך ניט געקאָנט פאַרטראָגן דאָס מאַגנעטיקע גע־וויסן פון די איינגעוואַנדערטע מזרח־אַר־דישע מאַסן, וועלכע האָבן זיי געצוואונגען זיך בעענטער צוצוקוקן צו דער אידישער פראַגע און ניט אַנטלויפן פון איר.

עס איז שוין פון דעם געזאָגטן אַ פּשי־טאַ, אַז די שטעלונג פון די דייטשע אַר־דען צו זייערע מזרח־אידישע ברידער איז געווען מלכתחילה אַ נעגאַטיווע. מען האָט געפּראָוואָוט זיי באַקאַפּסן מיט כל־ערליי מיטלען און מען האָט זיי אויפן געביט פונם אינערלאַך אידישן לעבן אַרומגע־צוימט מיט כל המיני באַגרעניצונגען, ניט געווען אַלס אַן אַקטיוו אַנטייל נעמען אינם קהל לעבן, באַשטרעבט מיט כל הכחות צו פאַרמיידן, אַז זיי זאָלן באַ־קומען אַ וועלכע ס'איז השפּעה אויף דער קהלה מיט אירע סאָציאַלן, קולטורעלן, רעליגיעזע אייניריכטונגען.

די צייט, ווען מען האָט נאָך אויף דעם מזרח־איד געקוקט מיט ביטול און גע־האַלטן עס פאַר פּתיחת הכבוד זיך מיט אים צו חבר'ן אָדער זיך מיט אים צע־ניפּסרעפן אויפן געביט פון בשותפות'דיק קע קהל'שע אינטערעסן, האָט זיך אָבער אינצווישן שטאַרק געביטן. דאָרט, וואו דער פאַרשטאַנד איז ניט געווען ביולכלן עפּעס אויפצוטאָן, דאָרט האָט דאָס לאַנג גופא אַ סך אויסגע'פּועל'ט, ווייל דאָס לעבן איז שטאַרקער פאַר אַלע מיני טע־אָרישע. אַזוי זעען מיר טאַקע, אַז פאַמע־לאַך קומט אויך דאָ פאַר אַ דאַראַקטער ענדערונג צום גוטן. די מיטלען מיט וועל־כע דער קאַמף איז ביז איצט געפירט געוואָרן, האָבן ביי היינטיקן טאָג פאַר־לוירן אַ סך פון זייער האַרבקייט. מיר זעען עס בחוש, ווי אַז שפּאַנונג צווישן די צוויי צדדים פאַרשווינדט פאַטאַלאַך און די באַציאונגען פאַרבעסערן זיך.

וואָס האָט איינגעטלאַך געפירט צו דער דאָזיקער ענדערונג? דערויף וואָלט מען געקאָנט געבן אַ סך תּשובות. מיר וועלן זיך דאָ אָבער נאָר אָפּשטעלן אויף עט־לאַכע — די סאַמע וויכטיקסטע.

אַט קאָנען מיר קאָנסטאַטירן פאַר די לעצטע יאָרן, אַז אין געוויסע קרייזן פונם פּאַזיטיוון אידישן ליבעראַליזם איז פאַר־געקומען מיטש אַ רעוואָלוציע. מען האָט פון גרונט אויף געענדערט זיינע באַציאונגען צו דער גרויסער כּלל ישראל פאַ־ליטיק. מען האָט זיך פּלוצלונג אַרומגע־זען, אַז מען איז נאָר סוף כל סוף אַ קליין בעדעלע אין דער גרויסער קייס, וואָס טראָגט דעם נאָמען אידיש פאָלק (הגם מען איז זיך אין דעם ניט אָפן מודה), און עס איז קיין חילוק ניט וועל־כער אַבער פונם גוף ס'טוט וויי, — דען קוים איז אין אַבער קראַנק, דאַמאָלסט איז דער נאָנצער קערפּער אַ מסכּן. אַרויס־נייענדיק פונם פּאַזיטיוון אידישן שטאַנד־פונקט האָט מען זיך אין יענע קרייזן אָנ־געהויבן געענטער צו פאַראינטערעסירן מיט אַלגעמיין אידישע פראַבלעמען. מען איז געענטער געקומען דעם סאַציאַל־פראַבלעם, דעם אַרץ־ישראל פראַבלעם און אַזוי האָט מען אָנגעהויבן מיטצוארבעטן למשל אין „אָרט", אין דער „דזשוואיש אייריזשענסי" און א. וו. אויף דער אַזאַ־קער פלאַטפאָרמע האָט מען זיך צענויפ־געטראָפן מיטן מזרח־אידישן ברידער אין אַלגעמיין אַכטונג און אַזוי אויך אויסגע־אים געלערנט פאַרשטיין אַלעמענס און דאָס האָט מאַקע געפירט צו שטאַרקער דערנענטערונג פון ביידע צדדים.

דער צווייטער פאַקט איז וואָס דער מזרח־אידישער עלעמענט, וועלכער האָט פון אַנהויב מלחמה און נאָך דער מלחמה אין אַ גרעסערע מאָס אַריינגעשטראָמט קיין דייטשלאַנד — האָט מיט זיך גע־באַכט אויף אַ סך פּאַזיטיוועס פאַר דעם דייטש־אידישן קהלה לעבן. אַט יענע קליי־נע און קלענסטע אידישע קהלות אין דייטשלאַנד, וועלכע זיינען אין דער נאָך מלחמה צייט געלעבן אין אַ שווערן נסי־סה צושטאַנד, צוליב דעם וואָס אירע מיטגלידער האָבן אויבערגעוואַנדערט אין די גרויסע שטעט, האָבן געפונען אינם מזרח אירן, וועלכער האָט זיך דאָרט באַ־זעצט, אַ שטאַרקן אַנלעגן. ער האָט ניט נאָר דאָס קהל לעבן דאָרט דערהאַלטן און נעראַטעוועט פון אַ זיכערן אונטערגאַנג, נאָר נאָך אַריינגעבראַכט נייע, פרישע כחות און די פאַר'חלש'טע אונטער זיין השפּעה אָנגעהויבן ווידער אויפצולעבן. דער דאָזיקער פאַקט האָט פאַרט, ווילנדיק ניט ווילנדיק, די דייטשע אידן איבערצייגט, אַז די מזרח אידישע מאַסן טראָגן אין זיך אַ סך פּאָזיטיוו־אַר־דישע כחות, וועלכע מען טאָר לגמרי ניט איגנאָרירן. דאָס האָט זיי געבראַכט דער־אידישן און דעם מזרח־אידישן קבוץ, דער איינגעוואַנדערטער מזרח־איד איז פונ'ם דייטשן איד תּמיד באַטראַכט געוואָרן ניט נאָר אַלס פרעמדער און אַ איבערר־קער, נאָר פּשוט אַלס אַן אומגעבעטענער נאַסטי. מיט וועלכן מען קאָן אין דער אַלגעמיינער עפנטלעכקייט אַבסאָלוט ניט מאַכן קיין שמאַט. ער איז ניט נאָר גע־וועזן דער קאַנקורענט אויפן עקאָנאָמישן געביט, נאָר אויך יענער, וואָס האָט גע־נומען בידים אויפטרייסלען דאָס אַלבן לעטאַרגישן, האַלב אַסימילירטע דייטש־אידישן לעבן — און פונ'ם פאַבריקאַנט בלויז דאָן, ווען ער שפּילט די ראָל פון אַ "האַלסיילער", פאַרקויפנדיק דירעקט צום "ריטיי־לער".

דאָס האָט דעם שטייער ניט נאָר געבראַכט געענטער צום געברויכיקער, נאָר האָט אויך געמאַכט דיסקרימינאַציעס צווישן די גרעסערע ריטיילערס ווי די דעפּאַרטמענט אָדער טשיין סטאָרס, וואָס קויפן דירעקט פונ'ם פאַבריי־קאַנט, און די קלענערע ריטיילערס, וואָס מוזן אָנקומען צו דער פאַרמיטלונג פונ'ם האַלסיילער.

דער חשבון איז אַזאַ: דער פאַבריקאַנט, פאַרקויפנדיק צום ריטיילער, רעכנט 4 פּראָצענט פאַרקויף שטייער אויף זיין פּרייז. ווען אָבער דער האַל־סיילער רעכנט אַרויף 4 פּראָצענט אויף זיין פּרייז, וואָס דאַרף איינשליסן פאַראַט און זיינע פּראָפיטן, קומט עס שוין אויס אַן ערך 5½ פּראָצענט אויפ'ן פאַבריקאַנטס פּרייז, — און דער קליינער ריטיילער דאַרף אַזוי צאָלן מיט אַנדערהאַלבן פּראָצענט מער שטייער, ווי דער גרויסער.

אַט דער מעטאָד האָט אַרויסגערופן אַ שטורעם פון פּראָטעסטן אי־בער'ן גאַנצן לאַנד, און, ווי עס ווערט באַרעכנט, האָבן די פּראָטעסטן גע־ווירקט: די רעגירונג האָט איינגעזעען די אומגערעכטיקייט פונ'ם סיסטעם און האָט באַשלאָסן צוריקצוציען זיך צום אַלטן סיסטעם, — צו דער זאַמלונג פונ'ם פאַרקויף שטייער דורך די פאַבריקאַנטן.

דער באַריכט איז נאָך דערוויל ניט קיין באַשטעטיקטער, אָבער מיר שטעלן זיך פאָר, אַז די רעגירונג וועט מוזן אָננעמען אַט דעם איינציקן יושר־דיקן מעטאָד, — דער מעטאָד, וואָס איז ביז איצט פּראַקטיצירט געוואָרן.

דער פּאַכסט און מוסאָליני

דער וואַטיקאַן האָט זיך אָפּנס איבערצייגט, אַז מוסאָליני מיינט, ווי מען זאָגט עס אויפן אַמעריקאַנער לשון, „ביזנעס". עס איז אָבער אויך קיין ספק ניט, אַז מוסאָליני באַגרייפט זייער גוט די גרויסע מאַכט פון דעם וואַטיקאַן, וועלכע ער אַליין, מיט זיין טראַקטאַט מיט'ן פּאַכסט, האָט געהאָלפן צו פאַר־שטאַרקן. און ביידע צדדים זיינען אָפנס ניט באַזונדערס באַגייסטערט פאַר קאַמף, און זיי וואָלטן גערן געפונען עפּעס אַן אויסוועג, ווען דאָס זאָל זיך נאָר לאָזן.

ביידע צדדים זוכן קאָנסטיק אַזאַ אויסוועג, און ביידע זוכן ניט אויפצו־רייצן צופיל איינער דעם צווייטן. דער פּאַכסט האָט באַפוילן זיינע צייטונגען צו שאָנען אַזוי פּאַשיסטישע געפילן, און מוסאָליני האָט עפנטלעך אויסגע־דריקט זיין אַכטונג צום פּאַכסט און צו דער קירך.

אָבער הינטער אַט די אויסערלאַכע העפלאַכקייטן פלאַקערט נאָך אַלץ דער קאַמף מיט דער גאַנצער קראַפט. מוסאָליני דריקט אונטער די קאַמוויל־שע קלובן מיט אַן אייזערנעם פויסט, פונקט ווי ער וואָלט געטאָן מיט סאָ־ציאַליסטישע קלובן; און דער וואַטיקאַן פרובירט אַן גרינדן נייע קאַטאָליש־שע קלובן, כלומרש'ט אַן אַ פּאָליטישן הינטערגרונט, און אויס פּראָטעסט שטעלט ער אָפּ די אויסגאַבע פון מיליאָנען פונ'ם וואַטיקאַנס אוצר פאַר'ן געבוי פון נייע קירכן, וואָס וואָלט איטאַליע אויפ'ן מאָמענט געהאָלפן פאַרלייכטערן דעם עקאָנאָמישן קריזיס.

און די אויסזיכן אויף שלום צווישן ביידע צדדים זיינען נאָר ניט קיין גלענצנדיק. סיי דער פּאַשיזם און סיי די קאַטאָליישע קירך פאָדערן פונ'ם יחיד זיין גאַנצע, ניט צעטיילט לאָיאַליטעט, און ביידע קאָנען פון דעם גאָרנישט ניט איינלאָזן.

אַזוי, למשל, פאַרלאַנגט דער וואַטיקאַן אַ פרייע האַנט אין די שולן, צו דערוועגן דעם וואַקסנדיקן דור פאַר דער קירך. אָבער דער פּאַשיזם וועט אויף דעם ניט איינגיין. ווייל ער שטרעבט צו דערגרייכן די הונדערט פּראָ־צענטיקע לאָיאַליטעט פונ'ם יוגנט צו זיינע „אידעאַלן", — צום פאַלמאַנדיקן פאַטריאָטיזם און צום פאַשיסטישן רעזשים.

אַוואַדע וואָלט מוסאָליני בעסער געוואָלט האָבן די מיטאַרבעטער־שאַפט פון דער קירך פאַר זיינע צוועקן, און אַוואַדע וואָלט דער וואַטיקאַן געוואונשן צו לעבן אין פרידן מיט דער וועלטלאַכער רעגירונג און מיט איר היקף פאַרשטאַרקן די מאַכט פון דער קירך.

אָבער ביידע צדדים האָבן זייערע באַזונדערע צילן, וואָס קומען אין קאָנפליקט איינער מיט'ן צווייטן. און יעדער איינער פון זיי זוכט בלויז אויס־צוצוקן דעם צווייטן צד פאַר זיינע צילן, — און ביידע צדדים זיינען ניט קיין שיפּערזבעלאַך, וואָס זאָלן זיך לאָזן אויסנוצן.

עס איז דערפאַר ניט צו צו דערוואַרטן קיין אָפּשטעל פון דעם קאַמף. אויב פרידן וועט אפילו דערגרייכט ווערן, וועט עס זיין בלויז אַן אויסערלאַ־כער, און הינטער די קוליסן וועט דער קאַמף ווידער מוזן אָנגיין. ביז איין צד וועט גרינדלאַך שלאָגן דעם צווייטן.

די רעגירונג און די אַרבעטסלאָזיקייט

דער היינטיקער אַרויספאָר פונ'ם אַרבעטס מיניסטער, סעגאַטאָר ראָ־בערטסאָן, אונטערצוכן די אַרבעטסלאָזיקייט לאַנג אין לאַנד, איז זיכער אַ גוטער צייכן אויף דעם, אַז די פעדעראַלע רעגירונג האָט נאָך ניט בדעה צו־ריקצוציען זיך פון דעם פעלד און איבערלאָזן די פּראָווינצן און די מוניציפּאַ־ליטעטן צו ווערנן זיך אַליין מיט דער דעפּרעסיע. וואַקסנדיקער אַרבעטסלאָ־זיקייט.

כאָטש אין דער בודזשעט רעדע האָט פּרעמיער בענעט ניט אָנגע־צייכנט קיין פּלענער פון דער רעגירונג בנוגע דער אַרבעטסלאָזיקייט, האָט זי אָבער בדעה, ווי דער אַרבעטס מיניסטער האָט דערקלערט, פאַרצוועצן ווייר־טער איר פּאָליטיק פון העלפן די מוניציפּאַליטעטן און די פּראָווינציעלע רע־גירונגען צו סאַפּאָוועזן זיך מיט דער לאַנד.

די פּראַגע איז אָבער, ווי ווייט די פעדעראַלע רעגירונג איז גרייט צו גיין אין דעם דאָזיקן וועג, און צי זי וועט בלויז צוואַוואַרפן אַ ביינדל, אָדער זי וועט גיין אַמוויינינקסטנס אַזוי ווייט און ווייטער, ווי לעצטן יאָר.

די לאַנד איז איצט בעצם אַ שווערערע, ווי לעצטן יאָר אין דער צייט.

ביי אַ סך אַרבעטסלאָזע האָבן זיך אויסגעשעפּט זייערע אַפּשפּאַרונגען, און זיי וועלן איצט פאַרגרעסערן די רייען פון די וואָס מוזן אָנקומען נאָך הילף. און די פּראָווינצן מוניציפּאַליטעטן, מיט זייערע באַשרייבונגען, ווערן אַלץ שווערער און שווערער צו ספּאַראָווען זיך מיט דער לאַנד.

דער אַרבעטס מיניסטער, אויף זיין איצטיקן שור איבער'ן לאַנד, וועט האָבן די געלעגנהייט צו באַקענען זיך געוויער מיט דער שווערער לאַגע, און פון אים וועט דערוואַרטעט ווערן, אַז ער זאָל דערנאָך באַוועגן די רעגירונג צו האַנדלען אויף אַן אַנטשלאָסענעם אופן און מיט אַ ביי־טער האַנט, טראָגנ־דיק די לאַסט. וועלכע מר. בענעט האָט אין דער צייט פון די וואַלן מיט אַ יאָר צוריק אַנערקענט פאַר אַ לאַסט וואָס דאַרף אין אַזאַ דרינגלדיקער צייט געטראָגן ווערן פון דער פעדעראַלער רעגירונג.

וואונדערלאַכע חלומות פון גרויסע מענשן

פון דר. אַלעקסאַנדער מאַשקאָוויץ

אַלעקסאַנדער דיומאַ דערציילט, ווי אַזוי ער האָט געזעען אין חלום, אַז זיין מוטער שטאַרבט.

נאָך זייענדיק אַ קינד פון צען יאָר — דערציילט ער — האָב איך זיך גראַד געפונען אין אַ פרעמדער שטאָט, ווייט פון מיינע עלטערן.

איין מאָל אין דער נאַכט האָט זיך מיר נע'חלום'ט, אַז איך זע, ווי מיין מוטער איז צו מיר אַריינגעקומען, זי האָט אויס־געזען זייער בלאַס און טרויעריק, זי איז צו מיר צוגעגאַנגען, מיך שטאַרק געראַפלט און געקושט און מיט אַ טרויעריקער שטי־מע האָט זי צו מיך געזאָגט:

— זיי געזונט, מיין ליב קינד, פאַר־געס גישט קיינמאָל אין דיין ליבער מוטער.

דער דאָזיקער חלום האָט אויף מיר גע־מאַכט אַ גוואַלדיקן איינדרוק. כ'בין געווען אַ ליינגערע צייט זייער נידערשלאָגן.

אין צוויי וואָכן אַרום האָב איך באַ־קומען אַ ידיעה, אַז פונקט אין יענער נאַכט, ווען איך האָב געהאַט דעם אויבן דערמאָנטן טרויעריקן חלום איז געשטאָר־בן מיין מוטער.

דער גרויסער איטאַליענישער דיכטער, פעטראַרקאַ, דערציילט, ווי אַזוי ער האָט דורך אַ חלום מציל געווען דאָס לעבן פון זיין קראַנקן פריינט.

בשעת דער קראַנקהייט פון מיין גע־ענטן פריינט לעאָנאַרדי ווערדאַנאַ — דערציילט פעטראַרקאַ — בין איך כמעט ניט אָפּגעטראָטן פון זיין בעט. איין מאָל האָב איך זיך געפילט זייער מיד, דער־בער בין איך אַריינגעגאַנגען אין צווייטן צימער און איך האָב זיך צוגעלייגט אויף אַ ווייל.

באַלד ווי איך בין נאָר איינגעשלאָפן, האָב איך דערזען, ווי מיין קראַנקער פריינט, וואָס זיין קראַנקהייט האָט שוין אין יענער צייט געהאַט דערגרייכט די העכסטע שטופע. ער איז געלעגן אין אַ באַוואוסטלאָזן צושטאַנד און די דאָקטו־רים האָבן זיך שוין לאַנג געהאַט פון אים מיאַש געווען — איז צו מיר צוגעגאַנגען און געזאָגט מיט אַ קאַטעגאָרישן טאָן, אַז איך זאָל שטאַרק אַנהאַלטן אין די דאָקטו־רים, אַז זיי זאָלן אים — נישט קוקנדיק אויף זיין שווערן און האָפנונגסלאָזן צו־שטאַנד — ווייטער הייל.

באַלד נאָך דעם האָב איך דערוואַכט פון מיין שלאָף און איך בין תּיכף אַריינ־געלאָפן זעען וואָס עס מאַכט מיין קראַנ־קער פריינט.

דאָ האָב איך געטראָפן דעם דאָקטאָר, וואָס האָט אים געהייליט, און אויף מיין פראַגע וואָס עס הערט זיך מיטן קראַנ־קען, האָט ער מיר געענטפערט, אַז עס איז נישטאָ די מינדסטע האָפענונג.

איך האָב אָבער נוט געדיינקט אין די ווערטער, וואָס איך האָב געהערט אין חלום, און אויך האָב אָנגעהויבן שטאַרק אָנצוהאַלטן אין דעם דאָקטאָר, אַז ער זאָל זיך מיט גאָרנישט רעכענען און זיך גע־בען די גרעסטע מי אים ווייטער צו היי־לען.

דערויף האָט מיר דער דאָקטאָר גע־ענטפערט:

— מיין מעדיצינישע הילף באַשטייט נאָר אין חיילן קראַנקע, אָבער מחיה מתים זיין — קאָן איך נישט, איך בין נאָר אַ דאָקטאָר, אָבער נישט קיין גאָט.

דאַן בין איך געווען געצוואונגען אים צו דערציילן מיין חלום.

און אַט דאָס האָט טאַקע געהאַט אויף אים אַ גרויסע ווירקונג. עס האָט זיך אַ סך דערוועגט אַ פונק פון האָפע־נונג און ער האָט אָנגעהויבן אויף דאָס ניי צו היילן דעם קראַנקן, און נאָך אַ קורצער צייט איז מיין פריינט געווען גע־וואָרן.

* * *

אויף דער גרויסער רוימישער רעדנער און שריפטשטעלער ציצעראָן דערציילט וועגן צוויי פריינט, זיינע נאָענטע באַקאַנ־טע. וואָס האָבן געוואוינט אין שכנות.

איין מאָל האָט זיך איינעם פון די צוויי פריינט געלעגן אין חלום, אַז ער זעט ווי זיין פריינט שטייט פאַר אים אין אַ מאָר'דיקן מצב און ער שרייט צו אים מיט אַ יאַמערלאַכן קול, אַז ער זאָל אים ווי אַמשנעלסטן קומען צו הילף קעגן רוצחים, וואָס זיינען אויף אים אָנגעפאַ־לען.

ער האָט מיט גרויס שרעק דערוואַכט, אָבער אַזוי ווי ער האָט נישט געגלויבט אין קיין חלומות, האָט ער זיך דערמיט גאָרנישט גערעכנט און ער איז צוריק איינגעשלאָפן. באַלד האָט זיך פאַר אים ווידער באַוויזן זיין פריינט און נאָך מאָ־ראָ'דיקער אין האַסטיקער צו אים גע־שריען, אַז ער זאָל אויף אים זיך מרחם זיין און אים קומען צו הילף.

אָבער אויך דאָס מאָל האָט זיך דער אומגליקלאַכער פריינט גאָרנישט גע־רעכנט מיט דעם דאָזיקן מורא'דיקן חלום. און אַזוי איז אויך געשען צום דריטן מאָל.

ווען ער איז צום פערטן מאָל איינ־געשלאָפן האָט ער דערזען פאַר זיך זיין פריינט אין אַ נאָנץ פאַרענדערטן גע־שטאַלט. זיינע מלבושים זיינען געווען אינגאַנצן צערישן און זיין קערפּער אינ־גאַנצן פאַרבלוטיקט און ער האָט אים גע־מאַכט שטאַרקע פאַרוואורפן פאַרוואָס ער איז אים נישט צוקומען צו הילף.

דערנאָך האָט ער אים געזאָגט פאָלגנ־דעס:

— באַלד ווי ס'וועט נאָר ווערן טאָג, וועט דער מערדער אַרויספירן מיין טויט־טען קערפּער פון דער שטאָט אויף אַ וואָגן. דעריבער מוזסטו זיך איילן און באַלד באַגעגנען אַרויסלויפן צום טויער פון דער שטאָט, דאָרט זאָלסטו פאַרהאַלטן דעם מערדער, אים הייסן באַשטראָפן, און דערנאָך זאָלסטו זעען, אַז מען זאָל מיר קובר זיין, ווי עס ברויכט צו זיין.

אַט די לעצטע ווערטער האָבן שוין אַ געהאַט אַ ווירקונג אויף דעם אומגלויביק־ן פריינט און באַלד באַגינען האָט ער זיך מיט גרויס האַרץ־קלאַפּעניש אויפגעכאַפּט פון זיין שלאָף און איז שנעל אַהין געלאָ־פען צום טויער פון שטאָט.

דאָרט האָט ער טאַקע באַלד באַמערקט

*) ביי אונז אידן האָט מען שטענדיק געהאַלטן אַז יעדער חלום האָט עפּעס אַ באַדייטונג. די חכמי התלמוד נאָך האָבן געזאָגט: "חלום אחד משמים לנבואה" (ברכות, נ"ז). עס וועט דערפאַר פאַר־אינטערעסירן צו באַקענען די לעזער מיט די וואונדערלאַכע חלומות פון אַ רייע גרויסע מענשן.

וועלן אַ יושר, אַז אויך דאָס אידישע קאָ־פּיטאַל אין אַמעריקאַ זאָל די דאָזיקע זייער וויכטיקע באַוועגונגען אונטערשטי־צען.

איצט כלפי חוץ איז זיין אויפגאַבע צו פאַרטרעטן די מזרח אידישע אינ־טערעסן ביי די דייטשע מאַכט אַרגאַנען און ביי די פרעמדע קאָנסולאַטן. דער פאַראַנט גיט זיינע מיטגלידער דעם נויטיקן רעכט־שוץ ביי די מאַכט אָרגאַ־נען. אַז דער פאַראַנט שטייט אויף זיין נויטיקער הויך זעען מיר דערפון, וואָס די דייטשע מאַכט ווי מאַנכע פרעמדע קאָנסולאַטן באַטראַכטן דעם פאַראַנט אַלס דעם אָפיציעלן און יורידישן פאַרטרעטער פון די מזרח אירן אין דייטשלאַנד. אין דעם צוזאַמענהאַנג איז אַפשר אויך וויכ־טיק צו דערמאָנען דעם פאַקט, אַז דער פּריסישער אינערן־מיניסטער, ס. ד. סע־ווערינג, האָט שוין אינם יאָר 1921 אַרויס־געגעבן אַ באַפעל, אַז דאָרט וואו עס איז ניט פאַראַן קיין אָפיציעל אידיש סאָציי־אַל אַמט, וואָס זאָל רעגולירן די סאָציאַלע פראַגן פון דער אידישער באַפעלקערונג, דאָרט זאָל מען איז דעם פּרט אַנערקענען די אַרטיקע מזרח אידישע אָרגאַניזאַציע אַלס קאָמפּעטענט.

דאָס און אַ סך אַנדערע פאַקטן האָבן דערצו געפירט, אַז די קאָמפּעטענץ פונם פאַראַנט ווערט אין די וויכטיקסטע און אַנטשיידנסטע פראַגן אַנערקענט אין די מזרח אירן. אַזוי אַ פּרט פון דער אַנטוויקלונג לטובת דער מזרח איר, פּועל'ס ער שטענדיק. דער פאַראַנט באַמאַנט זיך אויף כסדר צו קו־מען צו אַ גוטן הסכם מיט אַלע מאַכט אַרגאַנען. אַזוי איז אויך די באַציאונג צו דעם פויליש קאָנסולאַט מצד דעם פאַר־באַנט זייער אַ גוטע און דאָס אַלץ שטאַרקט מאָראַליש זייער די פּאָזיציע פונם פאַר־באַנט.

די גוטע באַציאונג צו דעם פויליש־קאָנסולאַט איז אויך וויכטיק פון אַן־דער זייט, ווייל דער רוב אָרגאַניזירטע מיטגלידער פונם פאַראַנט, בערך אַכ־ציק פּראָצענט, זיינען פויליש מלוכה־בירגער. אַזוי איז דער פאַראַנט איז בכח מיט דער פריינטלאַכער אונטערשטיצונג פונם קאָנסולאַט אַ סך אויפצוטאָן.

ניט אַלע מזרח אירן אָבער, וועלכע נעפינען זיך אין דייטשלאַנד זיינען אָר־גאַניזירט דוקא אינם פאַראַנט. אַ סך אַי־דען געהערן טאַקע ניט אָן קיין שום אָר־גאַניזאַציע און ווידער אַ גרויסער טייל פון זיי, על פי רוב די פון רוסלאַנד אָפּ־שטאַמענדיקע אידן, זיינען אָרגאַניזירט אין זייער איינענעם פאַראַנט, בראַשׁ פון וועלכן אַט שטייט דער שטאַמס ראָס טייטעל. דער פאַראַנט אָבער פון די מזרח אירישע אָרגאַניזאַציעס שטייט אין אַ גאַנצן אָנטאָן אויפן אַרבעטן אַלס אַ אָנגעזעטן פונם פאַראַנט. אין דער אַנטוויקלונג פון פאַראַנטן אין אַ גאַנצן אַ

טרינקט
בעלס
חשינדזשער אייל
ארענדזש
דריי
באשטעלט
א קיס
היינט
BELL BOTTLING CO. (באַראַדיצקי ברידער) PHONE 51 591

1 טאָג
נעדיינקט אז מיר קשנען אייך נעקן
באַרינונג אויב איר פאַרלאַנגט. דריי קליינינג
אין אַלע אייערע אָדער פאַרבן
37 266, PERTH DYE WORKS LTD.
נ. פ. פאַרסנער, מענעדזשער.

זינדיק בלוט

(פאַרזעצונג)

— אַלרייט, צום ווידערזעען.

זיי האָבן זיך געזעגנט. מעקס האָט איר נאָכגעקוקט און ער האָט געזען ווי זי איז אריין אין האָטעל און ער האָט געשמייכלט פון גליק, וואָס זי האָט אים געהייסן קומען מאָרגן. א שטילע פרייד איז געווען אין זיין האַרצן.

און ער איז אוועק פונם האָטעל אביסל ווי באַרוישט.

* * *

ווען סילוויא איז אריין אין האָטעל, האָט זי אָנגעטראָפן די מוטער א צערערדערטע.

— סילוויא! — וואו ביזסטו אהינגעקומען?

—אַט, איך בין דאָ.

—איך האָב שוין ניט געוואוסט וואָס איבערצוקלערן. איך האָב זיך שוין געלאָזט דיר ביין זון.

— וואָס איז דען? וואָס האָסטו זיך אזוי דערשראָקן?

— איך זע, אז עס איז שוין פאַרנאַכט, אַלע זיצן שוין אין עס צימער.

— נו, איך בין דאָך שוין דאָ.

די מוטער איז געוואָרן רואיקער.

— איך האָב גאָר ניט געקאָנט פאַרשטיין וואו די ביזסטו פאַרפאַלן געוואָרן. די — מיט וועלכע דו ביזסטו אַרויסגעגאַנגען זיינען שוין לאַנג צוריקגעקומען און דו ביזסטו נאָך נישט. איך האָב זיך ביי זיי נאָכגעפרעגט וואו דו ביסט, האָב בען זיי געזאָגט אז דו האָסט זיך עפּעס געטראָפן מיט א יונגערמאַן...

— יאָ . . . איך האָב זיך געטראָפן מיט א יונגערמאַן.

— ווער איז ער?

— אַדרבא, טרעף!

— וואָס ווייס איך?

— אָבער פּרוביר טרעפן.

— ווי אזוי קאָן איך טרעפן? גלאַט טרעפן.

— איך האָב זיך באַגעגנט מיט מעקסען . . . איך גיין אזוי אין גאַס און דערזיע אים.

— וואָס פאַר א מעקסן מיינסטו? דעם קאַטער?

— נעווער מיינט, ער איז שוין מער ניט קיין קאַטער. ער איז שוין איצט א בזינעס מאַן.

— וואָס דערסטו!? דער מעקס?

— אַט דער, וואָס פלעגט צו אונז אַריינקומען, איז שוין איצט א בזינעס מאַן? די מוטער האָט זיך עפּעס ווי דער־פרייט מיט דעם און איר פּנים איז געוואָרן אויפגעגלויכטן.

— טאַקע? אַט דער מעקס איז א בזינעס מאַן?

— א, די וואָלסט אים ניט דערקאָנט. ער איז אָנגעטאָן אזוי פיין, און ער זעט אויס זייער גוט . . . דו וואָלסט אים געדאַרפט אָנקוקן.

— אייאיי, אַט דער מעקס? פאַרוואָס האָסטו אים ניט געבראַכט אהער, איך וואָלט אים זייער געוואָלט זעען.

— דו וועסט נאָך אויפיין אים זעען.

און סילוויא האָט זיך צעלאַכט קוקנדיק אויף איר מוטער וואָס האָט באַקאָרן מען אזא גייגערנדיקן און פּנים דערהענדערנדיק, אז מעקס איז געוואָרן א בזינעס מאַן און האָט געמאַכט געלט.

— וואָס זשע לאַכסטו אזוי? — האָט די מוטער געפרעגט.

— גאַרנישט . . . גלאַט אזוי.

— וואו זשע איז ער איצט?

— ווער? מעקס? — ער איז אוועקגעגאַנגען.

—וואוהין?

— צו זיך אהיים.

— וואָס הייסט אהיים?

—ער וואוינט מאַקע הי, ער האָט דאָ א געשעפט . . . א גרויס געשעפט מיט א שותף.

— וואָס איז עס פאַר א געשעפט?

— א דראַג סטאָר . . . ער וועט מאָרגן אהער קומען וועסטו אים זעען . . . איך לויף דערווייל אַרויף זיך איבערטאָן . . .

ערשט איצט האָט זיך די מוטער איר דערמאָנט צו זאָגן:

— סילוויא, דו ווייסט ווער ס'איז געקומען?

— דזשייק?

—דו האָסט געטראָפן. דזשייק איז געקומען.

— וואו זשע איז ער?

— ער איז אויבן אין צימער.

— שוין לאַנג איז ער דאָ?

—מיט א שעה צוריק, אז ער איז געקומען.

—אַלרייט, איך לויף אַרויף.

סילוויא האָט זיך פלינק געלאָזט לויפן איבער די טרעפּ. זי האָט געהאַט א געפיל, אז ס'איז זייער וויכטיק דאָס, וואָס דזשייק איז געקומען, אז ער איז אָנגעקומען אין דער ריכטיקער צייט . . . אַט דער, וואָס פלעגט צו אונז אַריינקומען, איז שוין איצט א בזינעס מאַן? דאָס וואָס זי האָט זיך עפּעס ווי דערציילט וואָס עס איז מיט בענדזשאַמינען . . . איצט דאַרף זי עס וויסן . . . דאַרף זי נאָך וואַרטן און האָפן אויף אַדער אַלץ איז שוין גענצלאַך פאַרענדיקט.

זי האָט נאָך אַלץ קלאָר ניט פאַרשטאַנען וואָס זי האָפט זיך צו דערוויסן. וואָרום: וואָס אייגנטלאַך האָט זי זיך צו דערוויסן? צי ער איז קראַנק? צי עס האָט מיט אים עפּעס פאַסירט? ווען עס וואָלט אזוי געווען, וואָלט מען עס געהערט.

אין קאָרידאָר האָט זי זיך אָנגעטראָפן מיט דזשייק'ן, ער איז שוין געווען אַרומגעוואַשן, פריש ראַזירט און איבערגעטאָן. ער האָט זיך שוין געלאָזט גיין אונטן, אין עס צימער.

— העלאָ דזשייק!

— סילוויא . . .

שוועסטער און ברודער האָבן זיך האַרציק צעקושט.

דזשייק האָט זיך אביסל אָפּגערוקט פון איר, ער האָט איר באַטראַכט און געפרעגט:

— וואָס זשע מאַכסטו, סילוויא?

—איך בין אַלרייט . . .

— יאָ . . . איך זע . . . דו ביזסט גאָר אַן אַנדערע געוואָרן

— אַן אַנדערע?

— דו שיינסט, שוועסטער! ווי פיל־סטו?

— אַ, איך פיל זייער גוט.

— זעסטו שוין! די מאַמע איז טאַקע געוואָרן געווען. זי האָט אָבער געזאָגט אז דו זאָלסט אַרויספאָרן . . . איצט ביזסטו צוריק א פרייליכער, א לוסטיקער.

סילוויא האָט א זאָג געטאָן איילענדיק זיך:

— אַלרייט, דו ניי אַראָפּ, איך וועל זיך נאָר איבערטאָן און איך קום באַלד אַרונטער. און זי איז האַסטיק אַריין צו זיך אין צימער.

דזשייק איז מיט פרייליכקייט און שפּרינגענדיקע טריט אַראָפּגעלאָפן אונטן אין עס צימער.

סילוויא האָט זיך איבערגעטאָן איצט האָט זי צוליב פאַרנאַכט אָנגעטאָן א טונקעל קלייד, האָט זיך איבערגעקעמט אַרויף פּרעכטיק געדיכט האָר, זיך צוגעפּוצט דערט און אין איילנדיק און גיך אַטעמענדיק אַריינגעקומען אין עס צימער.

דאָרט זיינען שוין געזעסן אַלע געסט. זיי זיינען געזעסן פרייליכע אַרום די טישן און זיי האָבן גערעדט צווישן זיך, עסנדיק און לאַכנדיק, ווי געזונטע און שטיפערישע קינדער. ביי א באַזונדער טישל איז געזעסן די מוטער מיט דזשייקן און זיי האָבן געוואַרט אויף איר. סילוויא איז דורכגעגאַנגען איבערן זאַל מיט געלאָסענע טריט און מיט א געתויבענעם קאָפּ, דאָס פּנים איז ביי איר איצט געווען לייכט צעפלאַמט און די אויגן האָבען אזוי ליכטיק געגלאַנצט אז זיי האָבן פּשוט געלויכטן מיט זייער גאָלדענער ברוינקייט. זי האָט מיט פאַרגעניגן געזען און געפילט ווי אַלע אויגן פון די האָטעל געסט קוקן איר נאָך, זי האָט געענטפערט אויף באַגרוסונגען, שאַקלענדיק לייכט מיטן קאָפּ, זי האָט זיך געפילט אביסל ווי שיכור.

זי איז צוגעגאַנגען צום טישל וואו די מוטער מיט דזשייקן זיינען געזעסן, האָט זיך געזעצט לעבן דזשייקן און זי איז אַלץ געווען צערודערט, ניט פאַרשטייענדיק אַליין פון וואַנען דאָס קומט צו איר.

אין זאַל איז געווען פרייליכע און שטיל. עס האָט זיך געהערט דאָס קלינגען פון לעפל און גאַפל, דאָס קלאַפּן פון די טעלער און דאָס שטילע לאַכן. די פענסטער זייענען געשטאַנען אָפן, די זון איז ערגעץ פאַרגאַנגען, אַרויסבליקנדיק פון צווישן די וואָלקנס און אויף די שויבן פון די אָפענע פענסטער האָט זיך צעלייגט רויטלאַך גאָלד. א מילד ווינטעלע האָט געבלאָזן דזשעס און האָט באַוועגט די פאָרהאַנגען.

דזשייק איז געווען אויפגעלייגט, ער האָט געגעסן מיט אַפּעטיט און עסנדיק האָט ער דערציילט פאַר דער מוטער, אז דער יונגער מאַן, וואָלף, בענדזשאַמין האָט דזשון איבערגענומען די פעקטאָרי אין זיינע הענט און ער איז שוין דער גאַנצער באַלעבאָס.

— און ווי באַצאָט ער זיך צו דיר?

— האָט די מוטער געפרעגט.

— צו מיר? ער איז זייער גוט צו מיר . . .

— אזוי גאָר?

— נאָך א מין גוט, ער איז צו מיר צוגעלאָפן, ווען איך זאָל איצט בעטן, וואָלט איך זיכער געקאָנט קריגן א העכערונג אין געהאַלט אויך.

— פאַרוואָס זשע האָסטו ניט געבעטן?

— איך ווייס . . . ס'האָט מיר ניט געפאַסט . . .

— פאַרוואָס דיינקסטו אזוי? האָט ער דיר געגעבן אַנצאַהערעניש ווען א העכערונג?

— ניין, פאַרגעלייגט האָט ער מיר ניט. ער האָט מיר גאָר געפרעגט צו איך בין צופרידן מיט מיין געהאַלט, האָב איך געזאָגט אז יאָ. דערווייל איז ער אוועקגעפאָרן . . . זיך אויסרוען מן הסתם. אז ער וועט צוריק קומען וועל איך שוין זען.

סילוויא האָט זיך איינגעהערט אין דעם געשפּרעך. זי האָט געהערט אז ער איז אוועקגעפאָרן, האָט זי שוין מער ניט געקאָנט שווייגן און זי האָט פּשוט א פרעג געטאָן ביי דזשייקן:

— בענדזשאַמין האָט שוין איבערגענומען די פעקטאָרי?

— יאָ, ער איז שוין געווען א וואָך אין אַפּס.

— ווי זעט ער אויס?

— ווי זאָל ער אויסזעען? ער זעט אויס אַלרייט. וואָס זשע? ער האָט זיך שטאַרק צום האַרצן גענומען וואָס זיין פאָטער איז געשטאָרבן?

— האָט ער עפּעס מיט דיר גערעדט?

— יאָ, ער האָט מיר איינגעלאָדן צו לאַנטש.

— צו לאַנטש? וואָס איז עפּעס?

— איך ווייס? ער האָט מיך איינגעלאָדן בין איך מיט אים גענאַנגען. עס זעט אז ער איז זייער צופרידן וואָס ער איז צוריק דער גאַנצער באַלעבאָס אין דער פעקטאָרי. ער האָט מיר געפירט אין א גרויסאַמטיקן פּלאַץ, ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף דיר און דער־מאַמען . . .

— אזוי, ער האָט זיך נאָכגעפרעגט?

— האָט סילוויא האַסטיק א כאַפּ געטאָן זיך צו דזשייקן — אויף מיר האָט ער זיך נאָכגעפרעגט? וואָס האָט ער געפרעגט?

—ער האָט געפרעגט וואָס דו מאַכסט, וואָס דו מאַכסט, וואו איר זייט, און ווי עס גייט אייך. נו, האָב איך אים דערציילט אז איר זייט נישטאָ אין שטאָט, אז איר זייט אַרויסגעפאָרן . . .

— איז וואָס האָט ער געזאָגט?

— גאָר נישט. וואָס זאָל ער זאָגן?

— איך ווייס. ער האָט מיך איינגעלאָדן בין איך מיט אים גענאַנגען. עס ווען איך בין היינט געפאָרן, האָב איך אים ניט געזען. ער איז איצט ניטאָ אין ניו־יאָרק.

— וואו דען איז ער?

— ער איז אוועקגעפאָרן ערגעץ אין א זומער פּלאַץ אויף עטלאַכע טעג.

— אזוי?

סילוויא האָט מער גאָרניט געפרעגט. איצט איז דאָך שוין פאַר איר אַלץ געווען קלאָר. ער איז געווען, מיט אים האָט גאָרניט פּאַסירט, גאָר פּשוט: ער וויל זי מער ניט זען. ער האָט זיך צוריק איבערגעבעטן מיט קינדער און זי געפרייינקט ער מער ניט. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט וואָס זי מאַכט, א שיינער דאַנק.

(ווייטערעס קומט)

א העכסט שפּאַנענדער
ראָמאַן פון דעם אידישן
לעבן אין אַמעריקע
פון א. ר.

DODD'S KIDNEY PILLS
FOR ALL KIDNEY DISEASES
BACKACHE
BLADDER TROUBLES
RHEUMATISM
THE P

פאַר איבער דריי פערטל יאָר הונדערט זיינען דאָד'ס קידני פּילס געווען דער אַנערקענטער מיטל פאַר רוקנווייטיק, רומאַטיזם, בלאַטער טראַבלס און מילע דורך שלעכטע קידנים. צו באַקומען פון אַלע דילערס פאַר 50 סענט, אָדער 6 באַקסעס פאַר $2.50, אָדער דירעקט פון די דאָד'ס מעדיציין קאָ., לימיטעד, טאָראָנטאָ 2. ביים דערהאַלטן די סומע.

די מזרח אידן אין דייטשלאַנד

(שלוס פון זייט 2)

ניט קאָנצענטריק זיך דאָ אָפּשטעלן אויף דעם עקאָנאָמישן מצב פון די מזרח אידן אין דייטשלאַנד, וועלכער פאַרלאַנגט אַן אַרטיקל פאַר זיך, וויל איך נאָר צום סוף איבערגעבן א ידיעה, וועלכע איך האָב געהערט פונם פירער פון די מזרח אידן, דר. ישראל טויבעס און וועלכע ווייזט זיך מיר אויס צו זיין זייער ווייטיק.

עס באַשטייט איצט אין די אַנפירנדיקע מזרח אידישע קרייזן אין דייטשלאַנד די טענדענץ אויף א ברייטערן באַזיס די אויסלענדישע אידן צו אינפאָרמירן וועגן די קולטורעלע און עקאָנאָמישע נויטן, וואָס הערשן ביי די מזרח אידן אין דייטשלאַנד. פאַר דעם צוועק זאָל צוזאַמענגערופן ווערן הייראַר א קאָנפערענץ אין פאַריז, אין וועלכער ס'זאָלן זיך באַטייליקן די פאַרטרעטער פון אַלע מזרח אידישע אָרגאַניזאַציעס אין מערב אייראָפּע. מען פאַרלאַנגט, אז די קאָנפערענץ וועט אויף אַזאַ אופן העלפן שאַפן די נויטיקע פאַרבינדונגען צווישן דער מזרח אידישער וועלט אין מערב אייראָפּע מיט דעמאָיבעריקן וועלט טייל אידנטום און זיי צו פאַראייניקן אין אַן אָרגאַניזאַציע, אַן אָרגאַניזאַציע, וועלכע וועט אויפנעמען אַלע אידישע אָרגאַניזאַציעס אין אַלע לענדער פון אייראָפּע.

("איטא")

ALASKA
Where twilight blends WITH FLASHING DAWN
פאַלאַצן
שיף באַדינונג
פון
וואַנקאָווער
אויף
פּרינץ רופּערט
פאָרן פון דעם ראָונד טריפּ פון וואַנקאָווער אויף פּרינץ רופּערט, אייגנשלאָס פּאַלאַצייטן און בעט, קאָן מען האָבן פאַר אזוי ווייניק ווי
$90.00
פאַר פולע אייגנצעלהייטן פרעגן זיך נאָר אין סיסי טיקעט אָפיס, נ. ז. קאָרנער פון אין אַוונטיוס.
טעלעפאָן 847 442 אָדער שרייבט צו
W. J. QUINLAN, D.P.A.
Winnipeg
CANADIAN NATIONAL
Enquire about EXCURSIONS EAST

קאַלגאַרי

א דאַנק פון מר. און מרס. הענרי זיסקינד

חשוב'ער רעדאַקטאָר פון "דאָס אידישע וואָרט": —

מיט אייער דערלויבעניש ווילן מיר זיך באַנוצן מיט אייער ווערטער צייטונג אויסצודריקן אונזער האַרציקן דאַנק צו מר. און מרס. וו. קעלער, מר. און מרס. י. א. טשעריאַק, מר. און מרס. נייטענזאָן, דר. און מרס. פּערלמאַן און מר. און מרס. מעקס מיינס פאַר זייער פריינטלאַכער אויפנאַמע וואָס זיי האָבן אונז געגעבן אין פאַרלויף פון די דריי טעג וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט מיט גרויס פאַרגעניגן לעצטע וואָך אין ווינניפּעג.

מיר האָבן זיך באַמת געפילט העכסט צופרידן אין זייער אַלעמענס געזעלשאַפט און עס איז פאַר אונז געווען א גרויסער פאַרגעניגן צו זיין מיט זיי צוזאַמען די דריי טעג. אַלץ וואָס מיר באַדויערן, איז וואָס די צייט איז אזוי שנעל פאַרפלונען.

מיר האָבן באַזוכט די פּרץ שול אין ווייניפּעג צו אויך דעם קינדער גאָרטן פון דער דאָזיקער שול, און מיר האָבן זיך אין בערציינט אז די אַלע מעלות פון דער דאָזיקער שול, וועגן וועלכער עס ווערט מיט אַזויפיל באַגייסטערונג געדרעט איבער גאַנץ מערב קאַנאַדע.

מיר האָבן אויף געהאַט די געלעגנהייט צו רעדן מיט דעם פּרינציפּאַל ה' יעקב זיפּער, און עס האָט אויסגעדריקט זיין וואונש צו מאַכן א רייזע איבער מערב קאַנאַדע היינטיקן זומער. מיר פאַרזיכערן אים, אז וועגן עס וועט באַזוכן קאַלגאַרי, וועט עס אויפנעמען וועגן מיט אָפענע אַרעמס אַלס גאַסט פון אַלעמען, וועלכע גרופּירן זיך אַרום דער קאַלגאַריער פּרץ שול.

נאָך אַמאָל אונזער האַרציקער דאַנק צו אייך אַלעמען.

מר. און מרס. הענרי זיסקינד.

—(::)—

טעטיקייטן פון קאַלגאַריער איקאָר קאָמיטעט

דעם פינפטן מאַי האָט דער קאַלגאַריער איקאָר קאָמיטעט דורכגעפירט אַן אינטערעסאַנטע מוזיקאַלישע און ביזנעס פּראָגראַם. נאָך א פּאָר באַמערקונגען פון דעם פאַרזיצער מר. מעקס לעווינסאָן, האָט מיס ר. וועקס געשפּילט צוויי נומערן אויף איר פידל, אַקאָמפּאַניט פון מיס מ. סמיט. אויך האָט מיס ה. צווייג געשפּילט א פּאָר סאָלאָס אויף איר פידל.

מר. א. פּראָוואָטזנער האָט געלעזן פּרץ הירשביינס בוך וועגן אידישער קאָלאָניזאַציע אין ביראָ בידזשאַן, און וועגן די דערפאָלגן פון דער אַרבעט.

מיס נאָרמאַ נעמעריאָל האָט געזונגען אייניקע אידישע לידער, אַקאָמפּאַניט פון מר. פישער.

פּראָפעסאָר גרעגאָרי גאַרבאָוויצקי, פּרעזידענט פון קאַלגאַריער "איקאָר" קאָמיטעט, האָט געהאַלטן א לענגערע רעדע און ער האָט אָנגעוויזן וועגן דער ראַטזאַמקייט, אז די קאַלגאַריער אידן זאָלן העלפן דער אידישער קאָלאָניזאַציע. אין סאַוועטן פאַרבאַנד. — "מיט דער מיטהילף פון אונזערע אידן אויף דעם קאָנטינענט, — האָט ער געזאָגט, וועלן זיי העלפן די אידן אין רוסלאַנד צו איבערצייגן, אז זיי זיינען שאַפער און בויער און, אז זיי קאָנען אַנטוויקלען א לאַנד פונקט אזוי גוט ווי וועלכע עס איז אַנדערע פיאָנערן".

אויך האָט מר. ל. פּאַפּערני אָנגעוויזן אויף דער וויכטיקייט פון דער אידישער קאָלאָניזאַציע אין יענעם לאַנד, וואו אַרום דריי מיליאָן אידן שאַפן פאַר זיך איצט א ניי געזונטן און נאָרמאַל לעבן, און ער האָט געזאָגט, אז מיט אונזער מיטהילף קאָנען זיי דאָרט אויפטאָן וואונדער.

דער פאָרזיצער האָט באַדאַנקט אַלע אַנטיילנעמער אין דער פּראָגראַם, און ער האָט אָפּגעלירט צו די פאַרזאַמלטע און צו אַלע קאַלגאַריער אידן, זיי זאָלן שטיצן דעם איקאָר. ער האָט אויך באַרייכטערט, אז דער קאַלגאַריער איקאָר בעגינט באַשטייט שוין פון 110 מיטגלידער, וועלכע האָבן שוין געגעבן באַדייטנדיקע ביישטייערונגען צו דעם "איקאָר".

די נאָנצע עקזעקוטיווע פון "איקאָר" אין קאַלגאַרי באַשטייט איצט פון די פאָלגענדע פּערזאָנען:

פּראָפ. גרינגאַרי גאַרבאָוויצקי, פּרעזידענט; מעקס לעווינסאָן, פאַרזיצער; אַלבערט פּאַקס, קאַסירער; הייאַמאַן בערסאָן, סעקרעטאַר. דער קאָמיטעט באַשטייט פון: דזש. בערגמאַן, מ. קורצבערג, מר. און מרס. ס. שולמאַן, ל. פּאַפּערני, א. בר־שייקין, ס. שיינין און ל. ליבערמאַן.

די פּרויען מיטגלידערנס פון "איקאָר" האָבן סערווירט א צוביס אין דער עולם האַס פריינטלאַך פאַרבראַכט עטלאַכע שטונדן.

THE TRADERS TRUST COMPANY
אָפיציעלע אַסיינים, עקזעקיוטאָרס, אַדמיניסטראַטאָרס,
פינאַנציעלע אַגענטן
4טער פלאָר, יוניאָן טראַסט בילדינג טעלעפאָן 26 892

סייל פּאַסטערס
געמאַכט
אין 24 שעה
שיין און צוציענד
ביי
"דאָס אידישע וואָרט"
מיר האָבן אַן אויסוואָל פון הונדערטער קאַטס פון די לעצטע צייכענונגען צו באַצירן די פּאַסטערס
מיר טוען די גאַנצע אַרבעט
שיקט אונז בלויז אריין די פּרייזן פון די אַרטיקלען וועלכע איר ווילט אַרויסשטעלן אויפן סייל — און מיר טוען שוין פאַר אייך דאָס איבעריקע
שרייבט אין וועלכער שפּראַך איר ווילט צו
THE ISRAELITE PRESS LIMITED
165 Selkirk Ave. Phones: 52 213 - 55 409

N. K. CAFE
220 CENTRE STREET
אַלע סאָרטן כינעזישע שפּייזן
בעסטע טשאַפּ־סוי אין שטאָט
גוטע באַדינונג
WONG YUNG

JACKSON'S WELDING
בלעקסמיטינג
עלעקטריק און אַסעטילין וועלדינג
816 NINTH AVE., W.
Phones: M1996—S0014
CALGARY :: ALBERTA

FANNY SHUMIATCHER ZISKIN
פידל לערערן
ספּעציאַליזירט מיט אַנפאַנגער
Studio: 1137 6th Ave. W., Ph. M3177

א פּראַוואָ וועט אייך איבערצייגן
גוטע באַדינונג איז אונזער מאָטאָ
אויב איר ווילט אז אייערע שיך זאָלן גוט פאַרריכט ווערן, פּרוביר
H. MANUEL
508-8th Ave. West
(אַנטקעגן גאַרבוט ביזנעס קאָלעדזש)
גוטע אַרבעט און מאָטעריאַל גאַראַנטירט

פּאַבליק סטענאָגראַפער
PHYLLIS POWELL
7 Bank of Toronto Bldg.
Office Ph M 3250—Res. Ph H 2688

די מאָדעל באַרבער שאָפּ
ביוטי פּאַרלאָר
719, 4th St. West
M 3896
פאַר בעסערער באַדינונג

NICHOLSON AUTO TOP & REPAIR SHOP
131-11th Ave. East
אַלע ריפּעירס אויף אַוטאָמאָבילן און אַפּהאָלסטערינג.
מיר גיבן אַפּשאַצונגען פריי.

הארדוואר פלאַרס
געלייגט און געפינישט לויטן נייעם אופן.
ביליקער, בעסער, לייכטער צו רייניקן.
דויער־האַפט, סאַניטאַרישע. אַלטע פלאָרס איבערגעלייגט מיט נייסטע שטייבלאָזע סאַנדינג מאַשינען.
בעסטע אַרבעט גאַראַנטירט.
GEO. H. RICE
M9020, W3076. 724 Seventh Ave. W.

JACK EVANS
139-10 AVE. N.E. H 3025
דער בריקלעיער
פייער פּלייסעס, קוימענס, באַיערס
פאַרריכט
מיר מאַכן א גוטן דזשאָב צו יערער צייט

AUTO SERVICE
7th Ave. 8 St. W.
McIVOR BROS.
קאַר גרייזינג, וואַשינג, פּאָלישינג
גאַזאָלין, אויל, וועקס קליינינג,
טייערס (אַטלאַס), אַקסעסאָריס
און א. וו.

Jensen's Transfer Co. Ltd.
רעגולערע סענלאַכע באַדינונג
— קאַלגאַרי —
אַקאַטאַקס, בלעק דייאַמאָנד, טוירנער וועלי,
קראָסספילד — קאַרסטעירס
רופט אונז בלויז אַפּ, מיר פירן אַלצדינג איבעראַל
לייוסטאָק — מאַשינען — פּראַכט און עקספּרעס
Office and Warehouse Phone M5347
323 - 11th Ave. East

פּראָדקין און שומיאַטשער
באַריסטערס, סאָליסיטערס, נאָטאַריס
611 נריין עקסטענדזשן בילדינג
7118 עדמ. — אַפיס טעלעפאָנען — 717 עדמ.
רעז. טעלעפאָן 1975 עדמ — 4145 עדמ
FRADKIN & SHUMIATCHER
Barristers, Solicitors, Etc.
Calgary Alberta

ERNEST LUTZ
125-14th Ave. East Ph. M7636
CALGARY, ALTA.
אויסגראַבונג — שטיין אַרבעט
ציגל — קאָנקריט און לאַן אַרבעט

ווען אין קאַלגאַרי
פאַרפאַרט אין
האָטעל נאָבל
רייטס $1.00 און העכער
באַדינונג און באַקוועמלאַכקייט אין אונזער מאָטאָ
מאָדערנער רעסטאָראַן אין פאַרבינדונג
א "באַס" באַגעגנט צו יעדער צייט
H. H. ADAMS, Mgr.

JAMES MARR SR.
פּלאָמבינג, היטינג, געזעפיטינג
237-12th Ave. E. Phone M2741
CALGARY

CITY WELDING & REPAIR SHOP
119-5th Ave. E.
J. L. DAVIDSON, The Welder
M 2240
מיר וואָלטן גאָר געוואָלט זעען דעם דזשאָב וואָס מיר זאָלן ניט קאָנען מאַכן.

DAVE WEATHERALL
אוטאָ באַדי און פענדער ריפּעירס
207 Third Avenue East
Phone M7740 - CALGARY

DALES
Hot Roast Chickens
4טע סטריט וועסט, אַנטקעגן אימאָנס.
ביי דער סיין פון דעם גאָלדענעם האָן.

J. A. McKENZIE
335-11TH AVE. WEST
M9062
פאַרניטשור ריפּעירס, אַפּהאָלסטערי,
פלאָר פיניש
אַפּשאַצונגען פריי

EXCLUSIVE HEMSTITCHING
306A 10 St., North W.
Phone L 2433
קאַטאַן און סילק 8¢ א יאַרד

ביילע ליבין ע"ה
די פּרץ שול געזעלשאַפט און דער עקזעקוטיווער קאָמיטעט דריקן אויס זייער מיטגעפיל און סימפּאַטיע צו דער פאַמיליע ליבינס און שיינקמאַנס אויף דעם פאַרלוסט פון זייער מוטער.
פּרץ שול קאָמיטעט

א פיינער פליוואָר פאַר פיינערע געשמאַקן
סערווירט
קאַלגאַרי
דראַי
דזשינדזשער אייל
CALGARY BREWING & MALTING CO. LTD.

ברודער מאָרד

העכסט אינטערעסאנטער און שפאנענדער ראמאן

(פארזעצונג)

— געוויס, דאס געלט מוזן מיר זיך צעטיילן, האט טאם טאלרינג אונטערגע־האלטן. איך ווייס ניט פאר וואס מיר זאלן זיך שוין ניט צעטיילן דערמיט.

— מיינט אז איך האב דאס געלט ביי זיך? האט דזשאנסאן געפרעגט, דיינקט איר אז מיין קען טראגן מיט זיך מער ווי צוויי מיליאן דאלאר?

— דאן לאמיר ניין צו דיר אהיים, האט דער שיינער דזשעק געזאגט.

— איך האלט עס ניט אין דער היים, האט דזשאנסאן געענטפערט, ווייסט איר דען ניט אז א שיקאגער האטעל איז ניט זיכער?

— וואו דען האלסטו דאס געלט?

— איך האלט עס אין א סייף דעפאזיט באנק, איך האב געגומען א באזונדערן קאסטן פאר זיך און האב עס דארט אנ־דערגעלייגט. דארט איז עס זיכערער.

דער שיינער דזשעק און טאם טאלרינג האבן געמאכט א זויערע מינע. זיי האבן געקענט דעם גוט דזשאנסאן און האבן גע־וואוסט אז זיי וועלן מיט אים גאר ניט מאכן.

— אלזא ווען וועלן מיר זיך צעטיילן מיט'ן געלט? האבט זיי געפרעגט.

— קומט ארויס צו מיר מארגן נאכמי־טאג, אדער נאך בעסער קומט מארגן אוונט צום גראבן גאטליב. דארט וועלן מיר זעען שיינע זאכן און מיר וועלן זיך צעטיילן מיט'ן געלט.

— וואס פאר א שיינע זאכן וועלן מיר דארט זעען?

— מיר וועלן זעען ווי ווענדלאנד און דער גראבער גאטליב וועלן צומאכן מיט'ן אויג.

ער האט זיי דאן דערציילט ווי אזוי אלעס איז שוין אפגערעדט, און אפנעמאכט אז זייער קאפיטאן, ווילאם דערבי, זאל פארגיסטן ווענדלאנדן און דעם גראבן גאט־ליב.

ביידע באנדיטן האבן זיך געלאזט איינ־ריידן באזונדערס ווען דזשאנסאן האט זיי דערקלערט וואס פאר א פלאן ער האט גע־מאכט צו צוקומען צו דער קאסע פונ'ם ריינען שווייגהענדלער.

אזוי ווי עס איז געווארן שפעט, האט דזשאנסאן דערקלערט, אז ער איז זייער מיד און וויל שוין שלאפן. זיינע חברים האבן זייער ניט געוואלט זיך שיידן פון אים, אזוי ווי ער האט זיי אבער געוויזן א קווייטרונג פון א סייף דעפאזיט באנק אז ער האט דארט א באזונדערן קאסטן, האבן זיי אים געגלויבט און זיינען זיך צע־גאנגען.

דזשאנסאן האט זיך אויפגעזעצט אויף א סטריט קאר, איז אפגעפאלן מיט איר א פאר מינוט און איז אראפגעשפרונגען פון דער באן און האט זיך אויפגעזעצט אויף אן אנדערער, אזוי צו דער נאנצער עקזעקוטיווע פון דער ליידיס אקזי־לערי פון שטאט קאמיטעט, פאר זייער אנשטריינגונג צו העלפן אראנזשירן און דורכפירן אונזער באנקעט זונטאג אוונט אין גרויסן תלמוד תורה זאל צו אונזער אלע־מענס בעסטער צופרידענהייט.

מיר ווינשן זיי לאנגע יארן פון גוטער געזעלשאפטלאכער טעטיקייט און דערפאלג אויף יערן געביט אין אלע זייערע ווייטערדיקע אונטער־נעמונגען.

באנקעט קאמיטעט,
י. טרוט, טשערמאן

דאנקזאגונג

דערמיט ווילן מיר אויסדריקן אונזער הארציגן דאנק צו כרם. מאַ־מאט, די קאנזוינערן פון דעם באנ־קעט קאמיטעט, און צו דער נאנצער עקזעקוטיווע פון דער ליידיס אקזי־לערי פון שטאט קאמיטעט, פאר זייער אנשטריינגונג צו העלפן אראנזשירן און דורכפירן אונזער באנקעט זונטאג אוונט אין גרויסן תלמוד תורה זאל צו אונזער אלע־מענס בעסטער צופרידנהייט.

דארט איז ער באלד ארויפגעפארן צו די צימערן וואו פרייל'ן נאנאן האט געוואוינט און האט אנגעקלאפט אין טיר.

נאנאן איז שוין געשלאפן. זי האט גע־וואוסט אז היינט איז א באל ביי מיס מערי מאקארטי. אויף דעם באל איז זי אויף גע־ווען איינגעלאדן. זי האט אבער ניט גע־קענט גיין אויפ'ן באל זייט וויליאם דער־

די סילווער סליפער

דער נייער אולטרא־פיינער רעסטאראן, לאונטש קאונטער און דייניג רומס.
מיר פארזארגן נאך־טעאטער פארטיס.
די סאמע מעסיקסטע פריזין אין שטאט
303 FORT ST., *Just South of Portage*

פלענער געמאכט אין פאראיס...

דער פונדאמענט פון א סך דערפאלגרייכע געשעפטן איז געלייגט געווארן אין ציימן פון עקאנאמישער איינשריינ־קונג, מיט דעם שכל'דיקן געברויך פון דרוקערייס. עס איז דא מער צייט צו אראנזשירן א דירעקט־דורך־פאסט קאמ־פיין, גוטע פראיעקטירנדיקע פארמעס וואס ווערן שניידן די קאסטן פון אפערירונג . . . צו פארבעסערן לייבלס און רעפערס . . . און פארזארגן די דילערס מיט צוציענדיקע סיילס ליטעראטור. עס קאן זיין א גוטער מיטל ווי אזוי צו פארבעסערן אייערע געשעפטן דורך דעם געברויך פון גו־טער דרוק ארבעט. זאל אונזער דעפארטמענט פון קונסט ארבעט אייך באהילפיק זיין אויפן געביט פון פרינטינג . . . מיט דער צוגרייטונג פון קאפיע, מיט דער ארטיסטישער אויסשטעלונג פון שריפטן, קאלירן און בילדער, און אייך העלפן צו זעען און באגרייפן די מעגלאכקייטן פון סיילס און אלע אנדערע געשעפט טראנסאקציעס.

טעלעפאָנירט 55 409

The Israelite Press
Limited
165 Selkirk Avenue
WINNIPEG

אידישע נייעס פון יענער זייט ים

מיידל געראטעוועט פון פרויען הענדלער

די וואַרשעווער צייטונגען מעלדן:

מיט א צייט צוריק איז געקומען צו־פארן קיין ווענגראָוו איינער יונה לוי־פער, וועלכער האט געשפּילט די ראָלע פון א גרויסן סוחר און געפּרואווט כלומרשט דארטן צו מאכן געשעפטן. צלייכצייטיק האט דער "סוחר" זיך באקאנט מיט דער שענסטער מיידל פון ווענגראָוו, דער 19־יאריקער פיינע, אויף וועלכער האט זיך געלאזט קאסטן פיל געלט. דער "סו־חר" האט שנעל געוואונען דאס הארץ פון דער מיידל, און ביידע זיינען פארשוואונ־דען געווארן פון שטאט.

דער פאטער פון דער אנטלאפענער מיי־דעל האט גענומען זי זוכן, נעמאָלדן וועג־נען דעם דער פּאליציי, וועלכע האט פאר־נאנדערגעשיקט נאך די אנטלאפענע שטעק בריוו, און אין קענינסבערג אויפן וואק־זאל, אין דער דייטשער פּאליציי געלונ־גען ביידע צו פארהאלטן. זיי האבן גע־מאכט אז זיי זיינען נאטאנזאָן, און אז זיי זיינען מאן און ווייב. אויך האבן זיי געהאט באן בילעטן ביז האמבורג און שיפן קארטן קיין מאנטעווידעא, אורוג־וואי.

איידער די דייטשע מאכט האט אויס־גענעבן לויפערן און דאס פרוילין דעם פּוי־לישן געריכט, זיינען זיי ביידע פון־אורטיילט געווארן דורכן דייטשן געריכט פאר אריבערגיין אומגעזעצלאך די גרע־ניץ אונטער א פעדמדן נאמען צו א האלב יאר טורמע איטלאכער, און די שטראף זיינען זיי דארטן אפגעזעסן.

ערשט דערנאך איז לויפער געשטאנען פארן פּוילישן געריכט, אלס באשולדיק־טער אין פרויען האנדל.

ביי אזעלכע פאלן פארדייבן געוויינלאך די פרויען הענדלער די שפּורן פון זייער פארברעכן, אז מען זאל זיי ניט קאנען פאר'משפט'ן. דאס מאל אבער האט די מיידל, וועלכע האט ערשט איצט געוואלט פארקויפן אין א שאנד הויז, דערציילט, ווי לויפער איז געשטאנען אין פארבינדונג מיט פארשיידענע פארדעכ־טיקטע פארשוינען אין דער צייט פון זיין רייזע, און ער האט איר פארזיכערט, אז זיי פארן קיין מאנטעווידעא נאר דערפאר, ווייל ער האט ניט געקראגן די בעלגישע וויזע. קיין בעלגיע מיט איר האט ער ניט געוואלט פארן, ווייל ער האט געוואוסט אז זי האט דארט משפחה.

דער פארפירער האט געקראגן זעקס יאר געפענגניש.

דזשאנסאן האט אזוי לאנג געקלאפט אין טיר, ביז נאנאן האט זיך אויפגעכאפּט און האט אים געעפנט.

— גוטער אוונט! האט דזשאנסאן גע־זאגט מיט זיין קאלטן, טייפלשן שמייכל, איר שלאפט שוין אזוי פרי?

— הערט אויף מיט אייערע דומהייטן, האט נאנאן געזאגט בייז און פארדראסיק, געגוג. איך מוז אוועקפאָרן פון שיקאגאָ. איך קאן עס מער ניט אויסהאלטן.

— נו, ווער לאזט אייך ניט פארן? פארט אייך געוונטערהייט. גראָף טשעוויץ וועט אייך ניט אויפהאלטן. איך קום ערשט פון זיין פאראבונג. ער איז גליקלאך מיט זיין שיינער כלה און דייגקט געוויס ניט מער פון אייך.

דזשאנסאן האט געטראָפן פונקט אין נאנאנס וואונד, די פראנצויזקע האט ניט געקענט איבערטראָגן דעם געדאנק אז גראָף געארג ליבט אן אנדערע.

— מיס מאקארטי האט שטארק ליב איר חתן, און זי וועט ניט דערלאָזן אז ער זאל פירן באקאנטשאפט מיט אזא שיינער פרוי ווי איר זייט, האט דזשאנסאן ווייטער געזאגט נאנע רואיק.

ער האט געוואוסט, אז מיט יערן וואָרט שנייידט ער אלץ טיפער און טיפער אין נא־נאס וואונד. ער האט געפילט ווי עס טוט איר ווי אזן ער האט ווייטער געשניטן.

נאנאן האט ענדלאך ניט געקאנט אויס־האלטן און האט אויסגערופן:

דערציילט מיר ניט, איך פרעג אייך ניט, זאגט מיר קורץ און שארף צו וואס זייט איר געקומען צו מיר אזוי שפּעט ביינאכט? וואס פארלאנגט איר פון מיר?

— איר געדייגקט נעוויס וואס איך האב מיט אייך אפגערעדט ווען לארד מארלבא־רא האט זיך אויסגעצויגן פון אייך?

— איך געדייגק אלעס, האט נאנאן גע־ענטפערט קורץ.

— אלזא ווייסט איר אז איך האב אייך געזאגט אז איך וויל אייך מיטנעמען קיין אינדיע.

— איך געדייגק אז איך האב געענט־פערט אז אן עמאן וועל איך ניט פארן.

— נאנע ריכטיק, מיר וועלן פארן אלע דריי אלס מאן און פרוי און טאכטער, זעלבסטפארשטענדלאך, אז מיר וועלן מוזן געפינען א אפּאסנדיקן נאמען. מיר קאנען זיך פארשרייבן אין דער ליסטע פון דער שיף אלס מיסטער, מיסעס און מיס טאר־נטאן, — ווי געפעלט אייך דער דאזיקער נאמען? איז ער ניט שיין?

— שיין אין ער שיין, צו וואס פאר א צוועק אבער זאלן מיר שפּילן די דאזיקע קאמעדיע?

— דאס דארף אייך ניט אנגיין, איר דארפט זיין צופרידן, וואס איר וועט מאכן אזא שיינע רייזע און וועט קאנען גאנץ שיין לעבן.

נאנאן האט א זיפץ געטאן:

— א שיין לעבן און א שיינע רייזע! און וואס דערנאך זיין? — וואס וועט זיין דער סוף?

— דאס איז ריכטיק! איצט האט איר געשטעלט די ריכטיקע פראגע. איך פארזי־כער אייך אבער, מאדעמואזעל נאנאן, אז וועגן אונזער רייזע פון אינדיע וועט זיך עפנדיק, וועל איך האלטן, וואס איך האב אייך צוגעזאגט אין לאנדאן, איך וועל אייך גיבן א הויז און וועל אייך פארזיכערן אויף אייער גאנץ לעבן.

— וועט איר דען האלטן אייער וואָרט?

— קאנט איר דען מיר באטייטן אז איך האב מיין וואָרט ניט געהאלטן.

נאנאן האט זיך פארטראכט. זי האט באמת געגלויבט דעם באנקיר. זי האט אבער מער ניט געקאנט בלייבן אין שי־קאגאָ. זי האט איצט, באזונדערס איצט, ווען געארג איז פארלאבט, ניט געקאנט קומען צו אים אין אים בעטן ער זאל זי באשיצן און באזארגן, ווי ער האט עס אמאל צוגעזאגט.

— ווי לאנג וועלן מיר בלייבן אין איינ־דיען? — האט זי געפרעגט.

— דאס איז מיר איצט אוממעגלאך צו זאגן. עס הענגט אפ פון פארשיידענע אומשטענדן. עס'איז זייער מעגלאך, אז איך זאל דארט בלייבן, עס איז זייער מעג־לאך, אז איר זאלט דארט מאכן א גליק און זאלט אויך דארט בלייבן. אין אינדיי־ען זיינען דא א סך רייכע פירסטן און פרינצן, וועלכע האלטן עס פאר א גליק צו הייראטן אן אייראָפּייאישע פרוי.

— איר לאכט פון מיר?

— איך לאך גאר ניט, אינדיען איז א וואוידער לאנד, א פיל גרעסער וואונדער־לאנד ווי אמעריקע. אין אינדיע קומען פאר זאכן פון וועלכע מען האט אין אמעריקע קיין באגריף ניט.

— צו וואס אבער פארלאנגט איר אומ־באדינגט אז איך זאל פארן אלס אייער פרוי?

— וואס האט איר מורא? מיר קאנען זיך שוין א לענגערע צייט, האב איך אמאל גערעדט צו אייך פון ליבע? האב איך אייך אמאל באאומרואיקט מיט אומאנ־שטענדיקע פארשלאגן?

— דאס ניט, אזן איך האף אז איר וועט מיך אויך אזוי באהאנדלען.

— דאן האט איר ניט ווארן מורא צו האבן, א פרוי, ווי איר זייט, דארף זיין אין אינדיען. איר ווייסט גאר נישט וואס אינדיען איז. אין וואס אינדיען קאן אייך געבן. עמעס וועט מיט דער צייט זיין א שיין קינד, אזא קינד קאן אין אינדיען גע־ווינס גליקלאך זיין.

— נוט איך ווייליק צו פארן מיט אייך קיין אינדיען, נאר אונטער איין באדינגונג.

— נעמלאך, וואס פאר א באדינגונג?

— אז גראף טשעוויץ זאל דערפון ניט וויסן!

— דערפון האט איר ניט וואס צו זאָרגן, וואס גייט מיר אן גראף טשעוויץ!? איך האב מיט אים קיינע געשעפטן ניט.

— דאס איז שיין! דאס מאל האט איר צוגעעטראָפן וואס איך וויל!

— איך מיין איר זאלט נאך היינט בייי־נאכט צוגיין פאקן אייערע זאכן, און מאר־גען נאנע פרי זאלן מיר אפפאָרן.

— נאך היינט ביינאכט? — האט נא־נאן איבערגעפרעגט.

זי האט א קוק געטאן אויפן זייגער. ס'איז געווען פונקט צוועלף.

— נו, זעט איר, איצט איז צוועלף אזייר־גער, פאקט איין אייערע זאכן און מאכט אייך פארטיק אויף דער רייזע. מארגן פרי, ארום זעקס אזייגער, גייט אפ א שנעל צוג קיין סאן פראנציסקא. מיר וועלן זיך אויפזעצן אויף דעם דאזיקן צוג און וועלן פונקט אנקומען אין דער צייט, ווען א שיף גייט אפ קיין כינע, פון דארט וועלן מיר פארן גלייך קיין קאלקוטא, איך האב שוין שיפסקארטן.

— אלזא, שוין הייסן איינפאקן מיינע זאכן?

— געוויס, רופט ארויס א לאקיי און הייסט אים איינפאקן אייערע זאכן. איך וועל דערווייל באצאלן, וואס עס קומט פון אייך אין האטעל.

— איך וואלט גערארפט קויפן אייניקע זאכן אויף אזא לאנגער רייזע.

— דאס וועט איר קאנען קויפן אין סאן פראנציסקא.

מיט די דאזיקע ווערטער האט זיך דזשאנסאן אויפגעהויבן פון זיין פלאץ און איז אראפּגעגאנגען אין אפּיס פון האטעל אבער מער ניט געקאנט בלייבן אין שי־קאגאָ. זי האט איצט, באזונדערס איצט, ווען געארג איז פארלאבט, ניט געקאנט קומען צו אים אין אים בעטן ער זאל זי באשיצן און באזארגן, ווי ער האט עס אמאל צוגעזאגט.

— ווי לאנג וועלן מיר בלייבן אין איינ־דיען? — האט זי געפרעגט.

— דאס איז מיר איצט אוממעגלאך צו זאגן. עס הענגט אפ פון פארשיידענע אומשטענדן. עס'איז זייער מעגלאך, אז איך זאל דארט בלייבן, עס איז זייער מעג־לאך, אז איר זאלט דארט מאכן א גליק און זאלט אויך דארט בלייבן. אין אינדיי־ען זיינען דא א סך רייכע פירסטן און פרינצן, וועלכע האלטן עס פאר א גליק צו הייראטן אן אייראָפּייאישע פרוי.

— איר לאכט פון מיר?

— איך לאך גאר ניט, אינדיען איז א וואוידער לאנד, א פיל גרעסער וואונדער־לאנד ווי אמעריקע. אין אינדיע קומען פאר זאכן פון וועלכע מען האט אין אמעריקע קיין באגריף ניט.

— צו וואס אבער פארלאנגט איר אומ־באדינגט אז איך זאל פארן אלס אייער פרוי?

— וואס האט איר מורא? מיר קאנען זיך שוין א לענגערע צייט, האב איך אמאל גערעדט צו אייך פון ליבע? האב איך אייך אמאל באאומרואיקט מיט אומאנ־שטענדיקע פארשלאגן?

— דאס ניט, אזן איך האף אז איר וועט מיך אויך אזוי באהאנדלען.

— דאן האט איר ניט ווארן מורא צו האבן, א פרוי, ווי איר זייט, דארף זיין אין אינדיען. איר ווייסט גאר נישט וואס אינדיען איז. אין וואס אינדיען קאן אייך געבן. עמעס וועט מיט דער צייט זיין א שיין קינד, אזא קינד קאן אין אינדיען גע־ווינס גליקלאך זיין.

— נוט איך ווייליק צו פארן מיט אייך קיין אינדיען, נאר אונטער איין באדינגונג.

— נעמלאך, וואס פאר א באדינגונג?

— אז גראף טשעוויץ זאל דערפון ניט וויסן!

— דערפון האט איר ניט וואס צו זאָרגן, וואס גייט מיר אן גראף טשעוויץ!? איך האב מיט אים קיינע געשעפטן ניט.

— דאס איז שיין! דאס מאל האט איר צוגעעטראָפן וואס איך וויל!

— איך מיין איר זאלט נאך היינט בייי־נאכט צוגיין פאקן אייערע זאכן, און מאר־גען נאנע פרי זאלן מיר אפפאָרן.

— נאך היינט ביינאכט? — האט נא־נאן איבערגעפרעגט.

זי האט א קוק געטאן אויפן זייגער. ס'איז געווען פונקט צוועלף.

— נו, זעט איר, איצט איז צוועלף אזייר־גער, פאקט איין אייערע זאכן און מאכט אייך פארטיק אויף דער רייזע. מארגן פרי, ארום זעקס אזייגער, גייט אפ א שנעל צוג קיין סאן פראנציסקא. מיר וועלן זיך אויפזעצן אויף דעם דאזיקן צוג און וועלן פונקט אנקומען אין דער צייט, ווען א שיף גייט אפ קיין כינע, פון דארט וועלן מיר פארן גלייך קיין קאלקוטא, איך האב שוין שיפסקארטן.

— אלזא, שוין הייסן איינפאקן מיינע זאכן?

— געוויס, רופט ארויס א לאקיי און הייסט אים איינפאקן אייערע זאכן. איך וועל דערווייל באצאלן, וואס עס קומט פון אייך אין האטעל.

— איך וואלט גערארפט קויפן אייניקע זאכן אויף אזא לאנגער רייזע.

— דאס וועט איר קאנען קויפן אין סאן פראנציסקא.

מיט די דאזיקע ווערטער האט זיך דזשאנסאן אויפגעהויבן פון זיין פלאץ און איז אראפּגעגאנגען אין אפּיס פון האטעל

דזשאנסאן האט זיך ארויסגעצויגן פונ'ם אודיטאָ־ריום האטעל. אליין האט זי ניט געקענט גיין צום באל.

דזשאנסאן האט אזוי לאנג געקלאפט אין טיר, ביז נאנאן האט זיך אויפגעכאפּט און האט אים געעפנט.

— גוטער אוונט! האט דזשאנסאן גע־זאגט מיט זיין קאלטן, טייפלשן שמייכל, איר שלאפט שוין אזוי פרי?

— הערט אויף מיט אייערע דומהייטן, האט נאנאן געזאגט בייז און פארדראסיק, געגוג. איך מוז אוועקפאָרן פון שיקאגאָ. איך קאן עס מער ניט אויסהאלטן.

— נו, ווער לאזט אייך ניט פארן? פארט אייך געוונטערהייט. גראף טשעוויץ וועט אייך ניט אויפהאלטן. איך קום ערשט פון זיין פארלאבונג. ער איז גליקלאך מיט זיין שיינער כלה און דייגקט געוויס ניט מער פון אייך.

דזשאנסאן האט געטראָפן פונקט אין נאנאנס וואונד, די פראנצויזקע האט ניט געקענט איבערטראָגן דעם געדאנק אז גראף געארג ליבט אן אנדערע.

— מיס מאקארטי האט שטארק ליב איר חתן, און זי וועט ניט דערלאָזן אז ער זאל פירן באקאנטשאפט מיט אזא שיינער פרוי ווי איר זייט, האט דזשאנסאן ווייטער געזאגט נאנע רואיק.

ער האט געוואוסט, אז מיט יערן וואָרט שנייידט ער אלץ טיפער און טיפער אין נא־נאס וואונד. ער האט געפילט ווי עס טוט איר ווי אזן ער האט ווייטער געשניטן.

נאנאן האט ענדלאך ניט געקאנט אויס־האלטן און האט אויסגערופן:

דערציילט מיר ניט, איך פרעג אייך ניט, זאגט מיר קורץ און שארף צו וואס זייט איר געקומען צו מיר אזוי שפּעט ביינאכט? וואס פארלאנגט איר פון מיר?

— איר געדייגקט נעוויס וואס איך האב מיט אייך אפגערעדט ווען לארד מארלבא־רא האט זיך אויסגעצויגן פון אייך?

— איך געדייגק אלעס, האט נאנאן גע־ענטפערט קורץ.

— אלזא ווייסט איר אז איך האב אייך געזאגט אז איך וויל אייך מיטנעמען קיין אינדיע.

— איך געדייגק אז איך האב געענט־פערט אז אן עמאן וועל איך ניט פארן.

— נאנע ריכטיק, מיר וועלן פארן אלע דריי אלס מאן און פרוי און טאכטער, זעלבסטפארשטענדלאך, אז מיר וועלן מוזן געפינען א אפּאסנדיקן נאמען. מיר קאנען זיך פארשרייבן אין דער ליסטע פון דער שיף אלס מיסטער, מיסעס און מיס טאר־נטאן, — ווי געפעלט אייך דער דאזיקער נאמען? איז ער ניט שיין?

— שיין אין ער שיין, צו וואס פאר א צוועק אבער זאלן מיר שפּילן די דאזיקע קאמעדיע?

— דאס דארף אייך ניט אנגיין, איר דארפט זיין צופרידן, וואס איר וועט מאכן אזא שיינע רייזע און וועט קאנען גאנץ שיין לעבן.

נאנאן האט א זיפץ געטאן:

— א שיין לעבן און א שיינע רייזע! און וואס דערנאך זיין? — וואס וועט זיין דער סוף?

— דאס איז ריכטיק! איצט האט איר געשטעלט די ריכטיקע פראגע. איך פארזי־כער אייך אבער, מאדעמואזעל נאנאן, אז וועגן אונזער רייזע פון אינדיען וועט זיך עפנדיק, וועל איך האלטן, וואס איך האב אייך צוגעזאגט אין לאנדאן, איך וועל אייך גיבן א הויז און וועל אייך פארזיכערן אויף אייער גאנץ לעבן.

— וועט איר דען האלטן אייער וואָרט?

— קאנט איר דען מיר באטייטן אז איך האב מיין וואָרט ניט געהאלטן.

נאנאן האט זיך פארטראכט. זי האט באמת געגלויבט דעם באנקיר. זי האט אבער מער ניט געקאנט בלייבן אין שי־קאגאָ. זי האט איצט, באזונדערס איצט, ווען געארג איז פארלאבט, ניט געקאנט קומען צו אים אין אים בעטן ער זאל זי באשיצן און באזארגן, ווי ער האט עס אמאל צוגעזאגט.

— ווי לאנג וועלן מיר בלייבן אין איינ־דיען? — האט זי געפרעגט.

— דאס איז מיר איצט אוממעגלאך צו זאגן. עס הענגט אפ פון פארשיידענע אומשטענדן. עס'איז זייער מעגלאך, אז איך זאל דארט בלייבן, עס איז זייער מעג־לאך, אז איר זאלט דארט מאכן א גליק און זאלט אויך דארט בלייבן. אין אינדיי־ען זיינען דא א סך רייכע פירסטן און פרינצן, וועלכע האלטן עס פאר א גליק צו הייראטן אן אייראָפּייאישע פרוי.

— איר לאכט פון מיר?

— איך לאך גאר ניט, אינדיען איז א וואוידער לאנד, א פיל גרעסער וואונדער־לאנד ווי אמעריקע. אין אינדיע קומען פאר זאכן פון וועלכע מען האט אין אמעריקע קיין באגריף ניט.

— צו וואס אבער פארלאנגט איר אומ־באדינגט אז איך זאל פארן אלס אייער פרוי?

— וואס האט איר מורא? מיר קאנען זיך שוין א לענגערע צייט, האב איך אמאל גערעדט צו אייך פון ליבע? האב איך אייך אמאל באאומרואיקט מיט אומאנ־שטענדיקע פארשלאגן?

— דאס ניט, אזן איך האף אז איר וועט מיך אויך אזוי באהאנדלען.

— דאן האט איר ניט ווארן מורא צו האבן, א פרוי, ווי איר זייט, דארף זיין אין אינדיען. איר ווייסט גאר נישט וואס אינדיען איז. אין וואס אינדיען קאן אייך געבן. עמעס וועט מיט דער צייט זיין א שיין קינד, אזא קינד קאן אין אינדיען גע־ווינס גליקלאך זיין.

— נוט איך ווייליק צו פארן מיט אייך קיין אינדיען, נאר אונטער איין באדינגונג.

— נעמלאך, וואס פאר א באדינגונג?

— אז גראף טשעוויץ זאל דערפון ניט וויסן!

— דערפון האט איר ניט וואס צו זאָרגן, וואס גייט מיר אן גראף טשעוויץ!? איך האב מיט אים קיינע געשעפטן ניט.

— דאס איז שיין! דאס מאל האט איר צוגעעטראָפן וואס איך וויל!

— איך מיין איר זאלט נאך היינט בייי־נאכט צוגיין פאקן אייערע זאכן, און מאר־גען נאנע פרי זאלן מיר אפפאָרן.

— נאך היינט ביינאכט? — האט נא־נאן איבערגעפרעגט.

זי האט א קוק געטאן אויפן זייגער. ס'איז געווען פונקט צוועלף.

— נו, זעט איר, איצט איז צוועלף אזייר־גער, פאקט איין אייערע זאכן און מאכט אייך פארטיק אויף דער רייזע. מארגן פרי, ארום זעקס אזייגער, גייט אפ א שנעל צוג קיין סאן פראנציסקא. מיר וועלן זיך אויפזעצן אויף דעם דאזיקן צוג און וועלן פונקט אנקומען אין דער צייט, ווען א שיף גייט אפ קיין כינע, פון דארט וועלן מיר פארן גלייך קיין קאלקוטא, איך האב שוין שיפסקארטן.

— אלזא, שוין הייסן איינפאקן מיינע זאכן?

— געוויס, רופט ארויס א לאקיי און הייסט אים איינפאקן אייערע זאכן. איך וועל דערווייל באצאלן, וואס עס קומט פון אייך אין האטעל.

— איך וואלט גערארפט קויפן אייניקע זאכן אויף אזא לאנגער רייזע.

— דאס וועט איר קאנען קויפן אין סאן פראנציסקא.

מיט די דאזיקע ווערטער האט זיך דזשאנסאן אויפגעהויבן פון זיין פלאץ און איז אראפּגעגאנגען אין אפּיס פון האטעל

אבער מער ניט געקאנט בלייבן אין שי־קאגאָ. זי האט איצט, באזונדערס איצט, ווען געארג איז פארלאבט, ניט געקאנט קומען צו אים אין אים בעטן ער זאל זי באשיצן און באזארגן, ווי ער האט עס אמאל צוגעזאגט.

— ווי לאנג וועלן מיר בלייבן אין איינ־דיען? — האט זי געפרעגט.

— דאס איז מיר איצט אוממעגלאך צו זאגן. עס הענגט אפ פון פארשיידענע אומשטענדן. עס'איז זייער מעגלאך, אז איך זאל דארט בלייבן, עס איז זייער מעג־לאך, אז איר זאלט דארט מאכן א גליק און זאלט אויך דארט בלייבן. אין אינדיי־ען זיינען דא א סך רייכע פירסטן און פרינצן, וועלכע האלטן עס פאר א גליק צו הייראטן אן אייראָפּייאישע פרוי.

— איר לאכט פון מיר?

— איך לאך גאר ניט, אינדיען איז א וואוידער לאנד, א פיל גרעסער וואונדער־לאנד ווי אמעריקע. אין אינדיע קומען פאר זאכן פון וועלכע מען האט אין אמעריקע קיין באגריף ניט.

— צו וואס אבער פארלאנגט איר אומ־באדינגט אז איך זאל פארן אלס אייער פרוי?

— וואס האט איר מורא? מיר קאנען זיך שוין א לענגערע צייט, האב איך אמאל גערעדט צו אייך פון ליבע? האב איך אייך אמאל באאומרואיקט מיט אומאנ־שטענדיקע פארשלאגן?

— דאס ניט, אזן איך האף אז איר וועט מיך אויך אזוי באהאנדלען.

— דאן האט איר ניט ווארן מורא צו האבן, א פרוי, ווי איר זייט, דארף זיין אין אינדיען. איר ווייסט גאר נישט וואס אינדיען איז. אין וואס אינדיען קאן אייך געבן. עמעס וועט מיט דער צייט זיין א שיין קינד, אזא קינד קאן אין אינדיען גע־ווינס גליקלאך זיין.

— נוט איך ווייליק צו פארן מיט אייך קיין אינדיען, נאר אונטער איין באדינגונג.

— נעמלאך, וואס פאר א באדינגונג?

— אז גראף טשעוויץ זאל דערפון ניט וויסן!

— דערפון האט איר ניט וואס צו זאָרגן, וואס גייט מיר אן גראף טשעוויץ!? איך האב מיט אים קיינע געשעפטן ניט.

— דאס איז שיין! דאס מאל האט איר צוגעעטראָפן וואס איך וויל!

— איך מיין איר זאלט נאך היינט בייי־נאכט צוגיין פאקן אייערע זאכן, און מאר־גען נאנע פרי זאלן מיר אפפאָרן.

— נאך היינט ביינאכט? — האט נא־נאן איבערגעפרעגט.

זי האט א קוק געטאן אויפן זייגער. ס'איז געווען פונקט צוועלף.

— נו, זעט איר, איצט איז צוועלף אזייר־גער, פאקט איין אייערע זאכן און מאכט אייך פארטיק אויף דער רייזע. מארגן פרי, ארום זעקס אזייגער, גייט אפ א שנעל צוג קיין סאן פראנציסקא. מיר וועלן זיך אויפזעצן אויף דעם דאזיקן צוג און וועלן פונקט אנקומען אין דער צייט, ווען א שיף גייט אפ קיין כינע, פון דארט וועלן מיר פארן גלייך קיין קאלקוטא, איך האב שוין שיפסקארטן.

— אלזא, שוין הייסן איינפאקן מיינע זאכן?

— געוויס, רופט ארויס א לאקיי און הייסט אים איינפאקן אייערע זאכן. איך וועל דערווייל באצאלן, וואס עס קומט פון אייך אין האטעל.

— איך וואלט גערארפט קויפן אייניקע זאכן אויף אזא לאנגער רייזע.

— דאס וועט איר קאנען קויפן אין סאן פראנציסקא.

מיט די דאזיקע ווערטער האט זיך דזשאנסאן אויפגעהויבן פון זיין פלאץ און איז אראפּגעגאנגען אין אפּיס פון האטעל

ביי האט זיך ארויסגעצויגן פונ'ם אודיטאָ־ריום האטעל. אליין האט זי ניט געקענט גיין צום באל.

דזשאנסאן האט אזוי לאנג געקלאפט אין טיר, ביז נאנאן האט זיך אויפגעכאפּט און האט אים געעפנט.

— גוטער אוונט! האט דזשאנסאן גע־זאגט מיט זיין קאלטן, טייפלשן שמייכל, איר שלאפט שוין אזוי פרי?

— הערט אויף מיט אייערע דומהייטן, האט נאנאן געזאגט בייז און פארדראסיק, געגוג. איך מוז אוועקפאָרן פון שיקאגאָ. איך קאן עס מער ניט אויסהאלטן.

— נו, ווער לאזט אייך ניט פארן? פארט אייך געוונטערהייט. גראף טשעוויץ וועט אייך ניט אויפהאלטן. איך קום ערשט פון זיין פארלאבונג. ער איז גליקלאך מיט זיין שיינער כלה און דייגקט געוויס ניט מער פון אייך.

דזשאנסאן האט געטראָפן פונקט אין נאנאנס וואונד, די פראנצויזקע האט ניט געקענט איבערטראָגן דעם געדאנק אז גראף געארג ליבט אן אנדערע.

— מיס מאקארטי האט שטארק ליב איר חתן, און זי וועט ניט דערלאָזן אז ער זאל פירן באקאנטשאפט מיט אזא שיינער פרוי ווי איר זייט, האט דזשאנסאן ווייטער געזאגט נאנע רואיק.

ער האט געוואוסט, אז מיט יערן וואָרט שנייידט ער אלץ טיפער און טיפער אין נא־נאס וואונד. ער האט געפילט ווי עס טוט איר ווי אזן ער האט ווייטער געשניטן.

נאנאן האט ענדלאך ניט געקאנט אויס־האלטן און האט אויסגערופן:

דערציילט מיר ניט, איך פרעג אייך ניט, זאגט מיר קורץ און שארף צו וואס זייט איר געקומען צו מיר אזוי שפּעט ביינאכט? וואס פארלאנגט איר פון מיר?

— איר געדייגקט נעוויס וואס איך האב מיט אייך אפגערעדט ווען לארד מארלבא־רא האט זיך אויסגעצויגן פון אייך?

— איך געדייגק אלעס, האט נאנאן גע־ענטפערט קורץ.

— אלזא ווייסט איר אז איך האב אייך געזאגט אז איך וויל אייך מיטנעמען קיין אינדיע.

— איך געדייגק אז איך האב געענט־פערט אז אן עמאן וועל איך ניט פארן.

— נאנע ריכטיק, מיר וועלן פארן אלע דריי אלס מאן און פרוי און טאכטער, זעלבסטפארשטענדלאך, אז מיר וועלן מוזן געפינען א אפּאסנדיקן נאמען. מיר קאנען זיך פארשרייבן אין דער ליסטע פון דער שיף אלס מיסטער, מיסעס און מיס טאר־נטאן, — ווי געפעלט אייך דער דאזיקער נאמען? איז ער ניט שיין?

— שיין אין ער שיין, צו וואס פאר א צוועק אבער זאלן מיר שפּילן די דאזיקע קאמעדיע?

— דאס דארף אייך ניט אנגיין, איר דארפט זיין צופרידן, וואס איר וועט מאכן אזא שיינע רייזע און וועט קאנען גאנץ שיין לעבן.

נאנאן האט א זיפץ געטאן:

— א שיין לעבן און א שיינע רייזע! און וואס דערנאך זיין? — וואס וועט זיין דער סוף?

— דאס איז ריכטיק! איצט האט איר געשטעלט די ריכטיקע פראגע. איך פארזי־כער אייך אבער, מאדעמואזעל נאנאן, אז וועגן אונזער רייזע פון אינדיען וועט זיך עפנדיק, וועל איך האלטן, וואס איך האב אייך צוגעזאגט אין לאנדאן, איך וועל אייך גיבן א הויז און וועל אייך פארזיכערן אויף אייער גאנץ לעבן.

— וועט איר דען האלטן אייער וואָרט?

— קא